

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Навчальний науковий інститут економіки та менеджменту

Кафедра менеджменту та публічного врядування

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної магістерської роботи на тему:

«Вдосконалення публічного регулювання сфери соціального захисту ветеранів війни в громадах України (на прикладі Вараської територіальної громади Вараського району Рівненської області)»

Виконала: студентка 2 курсу

Групи МСз-21м

спец. 281 Публічне управління

та адміністрування»

Талах Н.О.

Керівник: к.п.н., доц. Мартинюк Г.Ф.

Рецензент: Пашко С.Л.

Рівне-2025

Документ прийнятий

Звіт подібності

Метадані

Назва організації		Назва організації		
National University of Water and Environmental Engineering		National University of Water and Environmental Engineering		
Заголовок				
Дипломна робота.docx				
Автор		Науковий керівник / Експерт		
Талах Наталія Олександрівна		Талах Наталія Олександрівна		
Кількість слів	Кількість символів	Дата звіту	Дата редагування	ID документа
19989	158904	12/15/2025	---	332868817

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

19989

Кількість слів

158904

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових слотворень. Ці слотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Слотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв	0
Інтервали	0
Мікропробіли	21
Білі знаки	0
Парафрази (SmartMarks)	183

Джерела

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Копір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз		Копір тексту
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР*	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИФІКОВАНИХ СЛІВ (TRU MEMTS)
1	ДИПЛОМНА напрацювання відновлений 2.docx 12/22/2024 National University of Water and Environmental Engineering (National University of Water and Environmental Engineering)	205 1.03 %
2	ДИПЛОМНА напрацювання відновлений 2.docx 12/22/2024 National University of Water and Environmental Engineering (National University of Water and Environmental Engineering)	138 0.69 %

ЗМІСТ

Вступ	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ	8
1.1. Теоретичні основи публічного регулювання соціального захисту як складової державної ветеранської політики	8
1.2. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту ветеранів війни в Україні	15
1.3. Розподіл функцій та повноважень суб'єктів публічного регулювання у сфері підтримки ветеранів	26
Висновки до розділу 1.....	37
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ПУБЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ НА РІВНІ ВАРАСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	39
2.1. Організаційно-правові засади публічного регулювання соціального захисту у Вараській громаді: характеристика профілю та ресурсного забезпечення	39
2.2. Аналіз діяльності ключових надавачів соціальних послуг ветеранам війни та членам їх сімей.....	44
2.3. Оцінка ефективності місцевих програм, механізмів соціального захисту та ідентифікація проблемних зон	56
2.4. Ефективність реалізації ветеранської політики у Вараській громаді: проблемні питання, виклики та перспективи	68
Висновок до розділу 2.....	73
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ НА РІВНІ ГРОМАД	76

3.1. Оптимізація нормативно-правового та фінансово-економічного забезпечення соціального захисту ветеранів	76
3.2. Розробка та обґрунтування моделі вдосконалення системи надання соціальних послуг ветеранам війни та членам їх сімей на рівні територіальної громади	81
3.3. Обґрунтування очікуваної соціальної та економічної ефективності запропонованих заходів щодо покращення соціального захисту ветеранів Вараської громади.....	90
Висновки до розділу 3	93
ВИСНОВКИ	96
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	99

ВСТУП

Повномасштабна військова агресія російської федерації проти України кардинально змінила соціально-економічний ландшафт країни та створила нові виклики у сфері соціальної політики. Одним із найбільш гострих і довгострокових завдань є комплексне та ефективне забезпечення соціального захисту ветеранів війни, чисельність яких стрімко зростає. Ця категорія громадян потребує системної підтримки, яка охоплює медичну, психологічну, професійну реінтеграцію та фінансове забезпечення.

В умовах децентралізації влади та посилення ролі місцевого самоврядування, саме територіальні громади (ТГ) стають ключовою ланкою у процесі надання цих послуг. Відтак, нагальною є потреба у створенні та вдосконаленні прозорих, дієвих та адаптованих до місцевих умов механізмів публічного регулювання сфери соціального захисту ветеранів. Це включає розробку та імплементацію локальних програм, узгодження їх із національним законодавством та забезпеченням належного фінансування.

Вараська територіальна громада Вараського району Рівненської області є показовим прикладом ТГ, яка знаходиться в процесі формування цих механізмів, балансує між потребами ветеранів та наявними ресурсами. Вищезазначені сучасні фактори зовнішнього впливу на розвиток громади. Таким чином, актуальність питання зумовлена життєвою необхідністю забезпечити якісну та ефективну систему соціального захисту ветеранів, що є запорукою стійкості українського суспільства та успішної повоєнної відбудови, та визначила вибір теми кваліфікаційної роботи «Особливості публічного регулювання сфери соціального захисту ветеранів війни на рівні на прикладі Вараської територіальної громади Вараського району Рівненської області».

Дослідження виконано відповідно до пріоритетних напрямів розвитку публічного управління та адміністрування в Україні, а також узгоджується із завданнями державної політики щодо соціальної адаптації та реінтеграції ветеранів війни та їхніх сімей.

Об'єкт дослідження - система публічного регулювання сфери соціального захисту ветеранів війни в Вараській громаді.

Предмет дослідження - особливості, механізми та інструменти публічного регулювання соціального захисту ветеранів війни на рівні територіальної громади (на прикладі Вараської територіальної громади).

Метою дослідження є визначення та аналіз ключових особливостей публічного регулювання сфери соціального захисту ветеранів війни на рівні Вараської територіальної громади, оцінка ефективності існуючих регуляторних механізмів та розробка практичних рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

1. **Узагальнити** теоретичні та нормативно-правові засади публічного регулювання соціального захисту ветеранів війни в умовах децентралізації.

2. **Проаналізувати** поточний стан та структуру нормативно-правового забезпечення соціального захисту ветеранів на національному та місцевому (громадському) рівнях.

3. **Дослідити** організаційно-функціональні особливості системи соціального захисту ветеранів війни безпосередньо у Вараській територіальній громаді.

4. **Виявити** та проаналізувати ключові проблеми, виклики та особливості впровадження регуляторних механізмів соціального захисту ветеранів на прикладі Вараської ТГ.

5. **Розробити** практичні пропозиції та рекомендації для оптимізації, підвищення ефективності та вдосконалення системи публічного регулювання соціального захисту ветеранів війни на рівні територіальної громади.

Теоретична цінність дослідження полягає в обґрунтуванні концептуальних підходів до публічного регулювання ветеранської політики в

умовах воєнного та повоєнного періодів, а також у систематизації особливостей функціонування цих механізмів на рівні територіальних громад.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань та отримання теоретичних і практичних результатів у дослідженні були використані загальнонаукові та спеціалізовані методи, зокрема: методи аналізу і синтезу – для створення теоретичної бази дослідження та виявлення особливостей, суперечностей і ключових проблем розвитку ветеранської політики; категорійний аналіз – для уточнення основних понять; компаративний аналіз – для узагальнення загальнодержавного досвіду ветеранської політики; класифікаційний метод – для впорядкування нормативно-правових документів; структурно-функціональний – для аналізу основних інститутів, що формують і впроваджують ветеранську політику; моделювання та прогнозування – під час розробки моделі державного регулювання ветеранської політики; статистичний і графічний методи – для оцінки її реалізації; а також системно-аналітичний, індуктивний, порівняльний і метод моделювання – для теоретичного узагальнення результатів дослідження, формування висновків і надання рекомендацій щодо покращення механізмів реалізації ветеранської політики в Вараській територіальній громаді Вараського району Рівненської області.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів у діяльності органів місцевого самоврядування Вараської міської ради (зокрема, управління соціального захисту) та інших ТГ України для розробки та адаптації місцевих програм соціального захисту, підвищення ефективності бюджетного планування та оптимізації адміністративних процесів у цій чутливій сфері.

Структура роботи: кваліфікаційна робота, зміст якої викладено на 98 сторінках, складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ

1.1. Теоретичні основи публічного регулювання соціального захисту як складової державної ветеранської політики

У сучасних умовах державотворення публічне регулювання соціального захисту населення розглядається як одна з ключових функцій держави, спрямована на забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку, підтримку вразливих верств населення та зміцнення суспільної єдності. Особливої актуальності цей напрям набуває в умовах воєнного стану, коли гостро постає потреба у формуванні ефективної ветеранської політики, здатної гарантувати належний рівень соціального захисту військовослужбовців, ветеранів війни та членів їхніх сімей.

В Конституції України визначено, що найвищою соціальною цінністю в Україні є людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека. Згідно з Конституцією, утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Відповідно до положень статті 46 Конституції, держава зобов'язується вжити відповідних заходів, спрямованих на соціальний захист громадян, які б забезпечували належний рівень життя.

Аналіз наукових джерел свідчить, що низка дослідників трактує соціальний захист населення як систему державної підтримки окремих соціальних груп, які можуть зазнавати негативного впливу ринкових процесів. Отже, соціальний захист - це певний механізм, за допомогою якого досягається мінімальний життєвий рівень громадян, це система заходів і відповідних інститутів, призначених для забезпечення нормального існування людини, підвищення рівня задоволення її соціальних потреб, якості життя та перспектив [1].

Публічне регулювання у сфері соціального захисту охоплює систему правових, організаційних, економічних і соціальних механізмів, за допомогою яких держава забезпечує реалізацію прав громадян на соціальну підтримку. Його мета полягає у створенні умов для гідного життя осіб, які через об'єктивні обставини (службу в Збройних силах, поранення, втрату працездатності, втрату годувальника тощо) потребують особливої уваги з боку держави.

Сутність державної ветеранської політики полягає у формуванні цілісної системи соціальних гарантій, послуг і програм, спрямованих на забезпечення реабілітації, інтеграції та гідного життя ветеранів. Вона є складовою ширшої державної політики соціального захисту й реалізується через механізми публічного управління — стратегічне планування, нормативно-правове регулювання, бюджетне фінансування, міжвідомчу координацію, партнерство з органами місцевого самоврядування та громадянським суспільством.

До базових категорій, пов'язаних з державною підтримкою ветеранів, належать поняття «ветеран», «ветеран війни». У повсякденному та науковому вжитку під ветеранами зазвичай розуміють осіб, які мають досвід військової служби, особливо участі в бойових діях. В українському законодавстві закріплено конкретне визначення ветеранів війни. Згідно зі ст. 4 Закону України № 3551-XI «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Вітчизни або в бойових діях на території інших держав [**Error! Reference source not found.**].

Таким чином, у національному законодавстві поняття «ветеран війни» охоплює не лише безпосередніх учасників бойових дій — військовослужбовців Збройних Сил України, добровольчих формувань та інших осіб, які брали участь у збройному протистоянні, — а й інших громадян, яким офіційно надано відповідний статус, зокрема осіб з інвалідністю внаслідок війни або ветеранів тилу попередніх воєнних періодів. Визначальною ознакою належності до цієї категорії є участь у воєнних конфліктах або бойових операціях, пов'язаних із захистом держави чи виконанням бойових завдань за її межами.

Таким чином, теоретико-понятійне підґрунтя дослідження ґрунтується на розумінні ветерана як особи, яка виконала військовий обов'язок у бойових умовах, а державної соціальної підтримки — як сукупності гарантованих державою заходів соціального захисту, матеріальної допомоги та заходів із соціальної інтеграції цієї категорії громадян.

Соціальна політика стосовно ветеранів є складовою загальної соціальної політики, водночас вона має свої особливості.

З теоретичної точки зору публічне регулювання соціального захисту ветеранів базується на **принципах**:

- законності та адресності, що передбачають надання допомоги відповідно до встановлених критеріїв і потреб;
- справедливості та рівності у доступі до соціальних ресурсів;
- комплексності та системності, які забезпечують взаємозв'язок соціальних, економічних і психологічних аспектів підтримки;
- субсидіарності та децентралізації, коли частина повноважень у сфері соціального захисту передається на рівень територіальних громад;
- партнерства та участі, що означають залучення громадських об'єднань ветеранів, волонтерських організацій і бізнесу до реалізації політики.

Більш сучасна засаднича парадигма відображена у Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2024 р. № 1209-р. У цьому документі вказано на те, що державна політика щодо ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України має ґрунтуватись на таких основних принципах:

1) крос-секторальність – ветерани/ветеранки та члени їх сімей як громадяни повинні бути представлені в усіх сферах, мати доступ до всіх програм та послуг, які впроваджуються (надаються) державою, бізнесом, територіальними громадами;

2) об'єктивність та обґрунтованість – держава повинна знати своїх ветеранів/ветеранок та членів їх сімей, розуміти їх потреби (у тому числі, за

допомогою якісного та репрезентативного збору даних про різноманітні категорії ветеранів/ветеранок та членів їх сімей, а також детальне вивчення їх потреб під час ухвалення рішень);

3) людиноцентричність – державна політика має визначати пріоритетами життя і добробут людини, забезпечення реалізації її прав і свобод, а не її статус;

4) превентивність – основою підходу під час розроблення інструментів підтримки є зосередження уваги на ранньому виявленні ризиків для добробуту ветеранів/ветеранок та членів їх сімей, а також на запобіганні негативним тенденціям у їх житті (аналітика, прогнозування та превенція повинні стати ключовим завданням державної політики щодо ветеранів/ветеранок та членів їх сімей);

5) довготривалість – державна політика щодо ветеранів/ветеранок та їх сімей повинна враховувати та рівномірно пріоритезувати підтримку на всіх етапах їх життя, включно з підтримкою наприкінці життя;

6) реалістичність – державна підтримка повинна бути спрямована на швидке відновлення цивільного добробуту ветеранів/ветеранок та членів їх сімей, забезпечуючи їм відповідні можливості та ресурси для успішної інтеграції в цивільне життя, спираючись на реальні ресурси держави;

7) повага – державна політика гарантує визнання бойового досвіду ветеранів/ветеранок [58].

Проблематика формування та вдосконалення державної ветеранської політики постійно перебуває в полі зору як українських, так і зарубіжних науковців, експертів, політиків і представників неурядових організацій. Вони активно досліджують, аналізують і пропонують власні підходи та бачення щодо формування ефективної системи соціальної підтримки ветеранів.

Вагомий внесок у розвиток теоретичних і практичних основ державної ветеранської політики зробили Є. П. Гордієнко, О. Ю. Столярик, Т. В. Семигіна, Н. Ф. Дідик, В. М. Кривошей, О. О. Кондратенко та інші дослідники. У їхніх наукових працях розглянуто ключові аспекти реалізації сучасної

ветеранської політики в Україні, а також проаналізовано міжнародний досвід, який може бути корисним при розробленні управлінських рішень у цій сфері.

Так, О. О. Кондратенко [26] у своїх дослідженнях запропонував практичні рекомендації щодо вдосконалення системи соціального захисту ветеранів та членів їхніх сімей. У свою чергу, Є. П. Гордієнко [**Error! Reference source not found.**], спираючись на досвід зарубіжних держав, наголошує на необхідності розбудови в Україні сучасної системи соціальної підтримки ветеранів, заснованої на ефективних механізмах реалізації ветеранської політики, що діють у розвинених країнах. На думку дослідника, іноземний досвід у сфері звернень громадян, налагодження ефективної комунікації, забезпечення поінформованості ветеранів про діючі програми соціальної підтримки, а також їх адаптації та реабілітації має стати основою для модернізації національної системи соціальної підтримки ветеранів.

Поділяючи позицію Т. В. Семигіної та О. Ю. Столярик [55], варто зазначити, що першочерговим завданням є вироблення цілісного бачення системи державної соціальної підтримки ветеранів — як з точки зору самих ветеранів як спільноти, так і з позиції надавачів послуг та їхніх можливостей. Науковиці наголошують на необхідності реформування ветеранської політики в напрямі створення нової моделі підтримки ветеранів, заснованої на їхньому власному досвіді, активній участі у процесах прийняття рішень і формуванні політики, що безпосередньо впливає на їх добробут і якість життя [55].

Варто також відзначити значну роль неурядових організацій у формуванні сучасного підходу до державної ветеранської політики. Зокрема, Український ветеранський фонд Міністерства у справах ветеранів України, ГО «Юридична сотня», Veteran Hub, правозахисний центр для військових «Принцип», ГО «Простір можливостей» та інші об'єднання здійснюють системну діяльність, спрямовану на розроблення спільного бачення та практичних механізмів покращення державної політики щодо захисту й підтримки ветеранів та їхніх сімей. Ці організації відіграють провідну роль у

реалізації програм соціальної адаптації, правової допомоги, психологічної підтримки та реінтеграції ветеранів російсько-української війни в мирне життя.

Принципи соціального захисту виступають базовими орієнтирами у формуванні стратегії реалізації соціального забезпечення для різних категорій населення. Чітке визначення засад соціальної підтримки військовослужбовців та членів їхніх сімей дає змогу глибше усвідомити зміст законодавства у сфері соціального захисту та визначити основні напрями роботи з цією категорією громадян.

У контексті реформування системи державного управління в Україні важливим є перехід від адміністративно-розподільчої моделі до партнерсько-координаційної, де держава виступає не лише контролюючим, а й сервісним суб'єктом, що забезпечує ефективну взаємодію між центральними і місцевими органами влади, громадськістю та цільовими групами політики.

Серед **основних ознак** соціального захисту членів сімей військовослужбовців слід назвати:

- 1) наявність спеціального законодавства, яке визначає особливості соціального захисту даної категорії осіб;
- 2) урахування умов і ситуацій, що сприяють виникненню юридичних фактів для здійснення соціального захисту членів сімей військовослужбовців;
- 3) державна політика щодо соціального захисту військовослужбовців має враховувати також соціальний захист членів їх сімей;
- 4) даний соціальний захист включає в себе пільги, гарантії, а також інші види матеріального забезпечення.

Сутність соціального захисту військовослужбовців та членів їхніх сімей як окремої соціальної категорії полягає у врахуванні специфіки військової служби при визначенні основних аспектів і напрямів соціальної підтримки. Головною метою здійснення соціальної роботи з цією категорією осіб є забезпечення умов для відновлення їхніх фізичних, психологічних і соціальних ресурсів, що сприятиме поверненню до повноцінного життя та активної участі в суспільстві.

Одним із ключових інструментів публічного регулювання виступає стратегічне планування, що дозволяє визначити довгострокові орієнтири розвитку ветеранської політики, узгодити інтереси всіх зацікавлених сторін та забезпечити послідовність дій. У цьому контексті стратегічне планування соціального захисту ветеранів варто розглядати як аналітико-прогностичний процес, спрямований на формування ефективних рішень щодо забезпечення соціальної стабільності, відновлення працездатності, професійної реінтеграції та психологічної підтримки осіб, які захищали державу.

Важливим аспектом публічного регулювання є інституційна взаємодія між органами влади різних рівнів. Міністерство у справах ветеранів України формує державну політику у цій сфері, а органи місцевого самоврядування реалізують її на рівні територіальних громад, створюючи місцеві програми підтримки, консультативні ради, центри соціальних послуг і реабілітаційні осередки. Така система забезпечує наближення соціальних послуг до отримувачів і підвищує ефективність державних заходів.

Отже, соціальний захист військовослужбовців в Україні розглядається, по-перше, як виконання державою та її органами владних повноважень подвійної природи: з одного боку — забезпечення обороноздатності держави, а з іншого — реалізація соціальної функції держави шляхом гарантування належного рівня соціальної безпеки військовослужбовців. Така діяльність здійснюється у межах визначених форм соціального захисту з використанням передбачених законодавством методів, засобів і механізмів, що відповідають принципам права.

По-друге, соціальний захист військовослужбовців є формою реалізації невід'ємного права кожного військовослужбовця на гідний рівень соціальної безпеки — у межах можливого, з урахуванням умов проходження служби, відповідно до чинних норм і принципів права.

На основі аналізу наукових підходів та нормативно-правових актів можна зробити висновок, що **соціальне забезпечення військовослужбовців** — це регламентована законодавством діяльність держави, спрямована на створення

системи соціальних гарантій, які забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення життєвих потреб військовослужбовців та членів їхніх сімей.

Водночас сутність соціальної підтримки військовослужбовців визначається специфікою їхнього соціального статусу, який вимагає встановлення на законодавчому рівні комплексу заходів і гарантій, що забезпечують належний рівень соціального захисту та сприяють відновленню і стабільності життєдіяльності осіб, які виконують військовий обов'язок.

1.2. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту ветеранів війни в Україні

Соціальний захист ветеранів війни та членів їхніх сімей посідає важливе місце у системі державної політики, спрямованої на забезпечення гідного рівня життя та підтримку осіб, які віддали свої сили, здоров'я й добробут задля оборони та безпеки держави і являє собою цілеспрямовану, системну діяльність органів державної влади щодо забезпечення соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України шляхом надання їм пільг і гарантій соціального захисту відповідно до законодавства [25].

Відповідно до дослідження, описаного у Білій книзі «Аналізу системи державної підтримки ветеранів та їх сімей», яку ще у 2018 році підготувала громадська організація Юридична Сотня, категорії ветеранів війни в Україні, умовно можна поділити на такі групи та категорії [**Error! Reference source not found.**]:

1. Ветерани війни – це учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни. Ці три категорії мають безпосередній стосунок до участі в бойових діях;

2. Особи, які користуються особливим статусом і підтримкою від держави:

- члени сімей загиблих;
- постраждалі учасники Революції Гідності;
- особи з інвалідністю внаслідок ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи;
- волонтери.

Правовий статус та види державної підтримки для зазначених вище категорій регулює Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

3. Інші категорії ветеранів:

- ветерани військової служби (особи, які прослужили в силових структурах більше 25 років (основним законодавчим актом, який визначає правовий статус і види державної підтримки є Закон України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист»);

- борці за незалежність України у ХХ столітті (основним законодавчим актом, який визначає правовий статус та види державної підтримки є Закон України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті»);

- ветерани праці (основним законодавчим актом, який визначає правовий статус і види державної підтримки є Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні»).

Нормативно-правова база, що регулює сферу соціального захисту цієї категорії населення, охоплює сукупність законів, урядових постанов і підзаконних актів, якими визначаються права, гарантії та пільги для ветеранів і членів їхніх сімей. Зазначені документи забезпечують надання медичних, фінансових, реабілітаційних та інших видів допомоги, спрямованих на покращення умов життя та соціальну стабільність цієї категорії громадян.

Ветерани війни та члени їхніх сімей в Україні мають право на повний спектр соціального захисту, що передбачений чинним законодавством. Водночас, для них встановлено додаткові гарантії, які враховують специфіку проходження військової служби та виконання обов'язків із захисту Батьківщини.

До таких гарантій належать: право на безоплатне медичне обслуговування, пільги на оплату житлово-комунальних послуг, отримання матеріальної та грошової допомоги, забезпечення житлом, а також доступ до програм соціальної підтримки й професійної реабілітації. Особливу увагу держава приділяє сім'ям військовослужбовців, які загинули (померли) під час виконання службових обов'язків, а також сім'ям із дітьми, що потребують додаткового соціального захисту.

Зважаючи на обсяг і складність законодавчої бази у сфері соціального захисту ветеранів, у межах даного дослідження зосереджено увагу на основних нормативно-правових актах, які визначають засади, принципи та механізми реалізації державної соціальної політики щодо ветеранів війни та членів їхніх сімей на національному й регіональному рівнях.

Можемо визначити дві групи законів та інших нормативно-правових актів, які регламентують проблеми соціального захисту:

- **загальні закони**, які визначають державну політику та регулюють відносини у сфері соціального захисту;

спеціальні нормативно-правові акти, які регламентують соціальний захист військовослужбовців і членів їх сімей або вирішення конкретних соціальних проблем.

До першої групи відноситься законодавча база щодо соціального захисту населення, котрі пов'язані зі забезпеченням соціальної підтримки громадян. Одними із таких законів є:

- *Закон України «Про соціальні послуги»*, який визначає основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання або мінімізацію їх

негативних наслідків, особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах;

- Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», який визначає критерії призначення державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям та порядок її надання;

- Закон України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю та особам похилого віку», який встановлює порядок надання державної соціальної допомоги особам з інвалідністю та особам похилого віку;

- Закон України «Про державну підтримку сімей з дітьми», який встановлює порядок надання державної підтримки сім'ям з дітьми та види допомоги.

До другої групи законодавчих актів України належить значна кількість нормативно-правових документів, розроблених та ухвалених упродовж останніх років. Соціальний захист військовослужбовців, як окремої соціальної категорії, передбачений чинним законодавством і являє собою комплекс своєчасних, обґрунтованих і невідкладних заходів, спрямованих на запобігання негативним соціальним ризикам, що можуть впливати на військовослужбовців.

Такі ризики обумовлюються особливостями їхнього правового статусу, умовами проходження військової служби, характером виконання службових обов'язків, а також рівнем організаційного та матеріального забезпечення з боку держави й суспільства. У результаті реалізації зазначених заходів формується належний рівень соціальної безпеки військовослужбовця, а в окремих випадках — і членів його сім'ї, на яких поширюється дія соціально-захисних механізмів.

В Україні правовий статус військовослужбовців як окремої категорії визначається системою нормативно-правових актів, що включає закони України, укази Президента, постанови Верховної Ради, акти Кабінету Міністрів України та інші підзаконні документи, які конкретизують механізми реалізації їхніх прав і соціальних гарантій. (див. таблицю 1.1.)

Таблиця 1.1

Вид докумен ту	Назва	Дата/ номер	Коротка характеристика
Закон України	«Про військовий обов'язок і військову службу»	2232-ХІІ від 25.03.1992,	Визначає основи захисту України, встановлюючи військовий обов'язок для громадян як їхню основну функцію та обов'язок нести службу у Збройних Силах та інших військових формуваннях, а також регулює порядок призову, служби та статуси військовослужбовців.
Закон України	Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»	22.10.1993 р. №3551-ХІІ	Визначає правовий статус, види та гарантії соціального захисту для учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни та учасників війни, включаючи пільги на медичне обслуговування, зубопротезування, санаторно-курортне лікування та оплату комунальних послуг.
Закон України	«Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»	20.12.1991р. №2011-ХІІ;	Визначає правові та соціальні гарантії для військовослужбовців та їхніх родин, встановлює особливості їхнього статусу, права та обов'язки, а також передбачає механізми забезпечення їхніх потреб та захисту у зв'язку з особливим характером військової служби.
Закон України	«Про правовий режим воєнного стану»	12.05.2015 №389-VIII;	визначає воєнний стан як особливий правовий режим, що запроваджується в Україні або її частині у разі збройної агресії чи загрози нападу, надає надзвичайні повноваження державним органам та військовому командуванню для відвернення загрози, та передбачає тимчасове обмеження конституційних прав і свобод громадян з метою забезпечення національної безпеки.

Прод. табл. 1.1

<p>Постанова Кабінету Міністрів України</p>	<p>«Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України»</p>	<p>20.08. 2014 р. №413;</p>	<p>Визначає чітку процедуру надання та позбавлення статусу учасника бойових дій (УБД) тим особам, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції, чи заходах із забезпечення оборони України, захисту населення та державних інтересів у зв'язку з військовою агресією РФ.</p>
<p>Постанова Кабінету Міністрів України</p>	<p>«Про затвердження Порядку проведення комплексного огляду системи соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України»</p>	<p>10.06.2022 р. №663</p>	<p>Встановлює системний підхід до оцінки функціонування системи соціального захисту ветеранів та їхніх сімей — не тільки на рівні надання пільг, але й оцінки спроможностей відповідних органів.</p>

Прод. табл. 1.1

Постанова Кабінету Міністрів України	«Про затвердження переліку сімейних обставин та інших поважних причин, що можуть бути підставою для звільнення громадян з військової служби та із служби осіб рядового і начальницького складу»	12.06.2013 р. №413	Постанова створює правову основу, яка деталізує положення закону про військовий обов'язок і службу, й дозволяє встановити чіткі критерії для звільнення з військової служби через сімейні або інші поважні обставини.
Постанова Кабінету Міністрів України	«Про затвердження Порядку та умов виплати деяким категоріям військовослужбовців одноразової грошової допомоги у разі звільнення з військової служби»	17.09.2014 р. №460	Надає правове підґрунтя для соціальної підтримки військовослужбовців при завершенні служби . Допомагає систематизувати процедуру виплат, зробити її передбачуваною для осіб, які звільняються.
Постанова Кабінету Міністрів України	«Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб»	30.08.2017 р. №704	Забезпечує правове підґрунтя для стабільної системи грошового забезпечення військовослужбовців та єдність підходів до встановлення виплат.
Наказ Міністерства оборони України	«Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам»	07.06.2018 р. №260	Визначає механізм, умови та порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовцям ЗСУ. Документ регламентує складові виплат — посадовий оклад, оклад за звання, надбавки, премії, одноразові винагороди.

У межах даного дослідження неможливо охопити всю нормативно-правову базу, що регулює питання соціального захисту ветеранів війни, учасників бойових дій та членів їхніх сімей. Тому увагу зосереджено на ключових нормативних актах, які визначають основні принципи, напрями та

механізми реалізації соціального захисту цієї категорії громадян як на національному, так і на регіональному рівнях.

Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» визначає правовий статус ветеранів війни, їхні права, пільги та основні напрями державної політики у сфері соціального захисту цієї категорії громадян. Зокрема, стаття 4 закону конкретизує критерії визнання особи ветераном війни.

Відповідно до зазначеної статті, ветеранами війни визнаються особи, які брали участь у захисті незалежності та територіальної цілісності України або брали участь у бойових діях на території інших держав. До цієї категорії належать:

- учасники бойових дій;
- особи, які стали інвалідами внаслідок військових дій;
- учасники війни;
- члени сімей осіб, що загинули (померли) під час бойових дій.

Для кожної з цих категорій закон встановлює перелік пільг і соціальних гарантій. Ветерани війни мають право на різні види державної допомоги — одноразову грошову виплату, щомісячну соціальну допомогу, компенсації за комунальні послуги, безоплатне медичне обслуговування, лікування у державних і комунальних медичних закладах, забезпечення безкоштовними ліками, засобами реабілітації, санаторно-курортне лікування, покращення житлових умов.

Крім того, держава гарантує ветеранам пільгове кредитування на придбання житла, комунальних послуг та інші форми матеріальної підтримки.

Держава гарантує ветеранам війни та їхнім дітям пільгові умови для здобуття освіти та подальшого працевлаштування. Зокрема, передбачено:

- безоплатне навчання у закладах вищої освіти;
- пріоритетне право на працевлаштування;
- можливість професійної реабілітації та перекваліфікації.

Члени сімей загиблих (померлих) ветеранів війни також користуються рядом соціальних гарантій і пільг, серед яких:

- надання фінансової допомоги та пенсійного забезпечення;
- безоплатне медичне обслуговування;
- житлові пільги;
- пільги у сфері освіти.

Відповідно до статті 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» визначено конкретний перелік пільг для учасників бойових дій [**Error! Reference source not found.**]. До таких пільг належать:

- безоплатне отримання лікарських засобів та медичних препаратів за рецептом;
- пріоритетне право на безкоштовне зубопротезування;
- 75-відсоткова знижка на оплату житлово-комунальних послуг та користування житлом;
- можливість безкоштовного санаторно-курортного лікування або компенсація його вартості;
- знижка на пальне, у тому числі на рідке;
- безкоштовний проїзд усіма видами транспорту;
- щорічне медичне обстеження та диспансеризація;
- пріоритетне обслуговування у медичних закладах;
- виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності у розмірі 100% середньої заробітної плати;
- переважне право на збереження робочого місця або залишення на службі у разі скорочення штатів;
- знижка на проїзд залізничним, водним і повітряним транспортом.

До системи державних гарантій для учасників бойових дій належать також пільги з оплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів, а також пріоритетне обслуговування у державних і комунальних установах.

Крім того, щорічно учасникам бойових дій виплачується одноразова грошова допомога до Дня Незалежності України, розміри якої визначаються у межах відповідних бюджетних асигнувань.

Відповідно до статті 15 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», сім'ї загиблих (померлих) ветеранів війни, а також сім'ї загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України мають право на низку пільг і соціальних переваг. Серед них: безоплатне отримання лікарських засобів за рецептами; першочергове зубопротезування (крім протезів із дорогоцінних металів); санаторно-курортне лікування (надання цієї пільги тимчасово призупинено у 2023 р.); знижки на оплату житлово-комунальних послуг і палива; переваги при отриманні медичної допомоги, у тому числі право на щорічне медичне обстеження; виплати допомоги у разі тимчасової непрацездатності; надання додаткових відпусток; перевага при скороченні штатів; звільнення від окремих податків і платежів; пріоритетне обслуговування у різних закладах та підвищений рівень пенсійного забезпечення і соціальних виплат.

Також, щороку до Дня Незалежності України члени таких сімей отримують одноразову грошову виплату, порядок і розмір якої встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Отже, варто зазначити, що правове забезпечення соціального захисту ветеранів війни, учасників бойових дій та членів їхніх сімей має досить складну й громіздку структуру. Воно реалізується через систему законів України, постанов Кабінету Міністрів, наказів Міністерства соціальної політики, Міністерства у справах ветеранів, Міністерства оборони та інших нормативних документів відповідних державних органів.

Українська система соціального захисту населення, зокрема ветеранів, тривалий час розглядалася як система економічних, соціальних і правових відносин, спрямована на управління соціальними ризиками суспільства, усунення їх негативних наслідків та забезпечення належного рівня життя громадян [**Error! Reference source not found.**]. Такий підхід відображав

пасивно-патерналістичну модель, у межах якої головна увага приділялася пільгам і матеріальній підтримці. У межах цієї моделі ветеран сприймався переважно як отримувач державних благ, тоді як його активна участь у власній реабілітації, адаптації та розвитку залишалася недостатньо врахованою.

Після початку збройної агресії Російської Федерації проти України відбулися незворотні трансформації у соціальній структурі суспільства. Це зумовило потребу в переосмисленні ролі та завдань національної системи соціального захисту, перегляді її функцій і механізмів реалізації з урахуванням реалій воєнного часу. На сучасному етапі державотворення, в умовах складної соціально-економічної ситуації, перед органами державної влади постає необхідність запровадження нових підходів і нестандартних управлінських рішень, спрямованих на забезпечення належного рівня соціальної захищеності всіх категорій громадян [**Error! Reference source not found.**].

На сьогодні вітчизняна ветеранська політика регулюється понад 20 законами України, 13 указами Президента України та більш ніж 30 підзаконними актами. Згідно зі Стратегією ветеранської політики до 2030 року, державна політика має гарантувати українським військовослужбовцям гідний рівень життя та комплексну соціальну підтримку на всіх етапах інтеграції в суспільство [58]. Крім того, розвиток ветеранської політики визначено одним із пріоритетних напрямів діяльності Кабінету Міністрів України, що підтверджується Планом пріоритетних дій Уряду на 2025 рік [43].

Попри наявність стратегічних орієнтирів, у практичній площині система підтримки ветеранів в Україні все ще не має єдиної цілісної моделі. На сучасному етапі співіснують елементи пасивного утриманського підходу (пільги на транспорт, оплату комунальних послуг, грошові виплати) та активної моделі, що передбачає психологічну реабілітацію, професійну перепідготовку, надання грантів на започаткування власної справи та інші форми підтримки, спрямовані на соціальну адаптацію та самореалізацію ветеранів.

1.3. Розподіл функцій та повноважень суб'єктів публічного регулювання (центральні органи, ОМС, надавачі послуг, громадські об'єднання) у сфері підтримки ветеранів

Сьогодні, як і впродовж останнього десятиліття, українські військовослужбовці героїчно захищають незалежність і суверенітет України, забезпечуючи саме існування держави своєю щоденною відданістю та мужністю. Кожен день їхньої служби — це внесок у збереження миру, свободи та гідності українського народу.

У зв'язку з цим українські Захисники та Захисниці потребують високого рівня суспільного визнання, належної підтримки й державного піклування. Саме тому державна ветеранська політика має бути спрямована на гарантування гідного й безпечного рівня життя ветеранів, ветеранок і членів їхніх сімей, а також на створення умов для їхньої повноцінної соціальної інтеграції та розвитку.

Стратегія ветеранської політики на період до 2030 року розглядає державна політика щодо ветеранів/ветеранок та членів їх сімей як задекларований та описаний підхід держави щодо їх підтримки, який визначає мету такої підтримки, її цільову аудиторію, засоби та механізми її реалізації, а також інструменти для оцінки її ефективності [52].

Ветеранська політика — це цілісний та системно організований комплекс заходів, спрямованих на створення сприятливих умов і забезпечення можливостей для **реінтеграції ветеранів та ветеранок у суспільство**, а також їх повноцінної участі в економічному, соціальному та громадському житті.

В Україні реалізація ветеранської політики здійснюється за участю **всіх трьох гілок влади**, однак рівень їх узгодженості та системності поки що залишається недостатнім. **Законодавча влада** формує нормативно-правову базу, яка визначає програми, пільги та гарантії для ветеранів; **судова влада** забезпечує захист їхніх прав; тоді як **виконавча влада** відповідає за практичну реалізацію та координацію відповідних заходів.

Формування та реалізацію у сфері державної ветеранської політики в межах своїх повноважень здійснюють:

- 1) Кабінет Міністрів України;
- 2) центральні органи виконавчої влади відповідно до їх компетенцій;
- 3) місцеві державні адміністрації.

Ключову роль у цьому процесі відіграють **центральні органи виконавчої влади (ЦОВВ)**, на які покладено функції гарантування, координації, методологічного забезпечення та контролю процесів реінтеграції ветеранів і ветеранок. Їх діяльність охоплює розробку механізмів державної підтримки, нормативне регулювання, а також моніторинг ефективності реалізованих заходів.

Процес реінтеграції охоплює **шість послідовних етапів**, кожен із яких передбачає відповідні види державної підтримки:

1. звільнення з військової служби;
2. відновлення здоров'я та стабілізація психологічного стану;
3. протезування та ортезування;
4. професійна і освітня адаптація;
5. трудова зайнятість;
6. забезпечення загального соціального благополуччя.

Разом із тим, існує **проблема невизначеності часових рамок** реалізації державної підтримки на кожному етапі. Ані у сучасних наукових дослідженнях, ані у чинній нормативно-правовій базі не конкретизовано тривалість процесу реінтеграції загалом і її окремих складових.

Підтримкою ветеранів в Україні займаються понад 20 ЦОВВ та державних установ [15]. Однак, враховуючи необхідність ефективної координації діяльності, суб'єкти публічного регулювання підтримки ветеранів доцільно розглядати не як «сукупність», а як систему. Лише системний підхід дозволяє забезпечити їхню злагоджену взаємодію у єдиному напрямку, спрямованому на захист інтересів ветеранів і реалізацію стратегічних цілей держави.

Таблиця 1.2

№	Назва	Повноваження у ветеранській політиці
1.	Мінветеранів	Головний орган у системі центральних органів виконавчої влади , що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей таких осіб і членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України
2.	МОЗ	МОЗ, у співпраці з Мінветеранів відповідає за вдосконалення медичної та реабілітаційної допомоги для ветеранів війни. Крім того, МОЗ координує роботу ВЛК, МСЕК, через які проходять ветерани. 3
3.	Мінсоцполітики	Забезпечує формування та реалізацію державної політики за напрямом соціального захисту ветеранів та професійної адаптації військовослужбовців та грошові виплати до Дня Незалежності
4.	НСЗУ	Забезпечує впровадження політики, що передбачає реалізацію ветеранами своїх прав на безоплатну медичну допомогу в т.ч. за програмою медичних гарантій у закладах охорони здоров'я
5.	МОН	Забезпечує реалізацію державної підтримки ветеранами війни та членами їхніх родин за напрямом здобуття освіти
6.	Мінагрополітики	Забезпечує формування політики щодо відведення земельних ділянок для садівництва і городництва учасникам бойових дій, постраждалим учасникам Революції Гідності, особам з інвалідністю внаслідок війни, учасникам війни, сім'ям загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників і Захисниць України

7.	Держгеокадастр	Реалізує політику щодо відведення земельних ділянок для щодо відведення земельних ділянок, які перебувають у державній власності для садівництва і городництва учасникам бойових дій, постраждалим учасникам Революції Гідності, особам з інвалідністю внаслідок війни, учасникам війни, сім'ям загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників і Захисниць України
8.	Мінекономіки	Формує та реалізує державну політику економічного, соціального розвитку, в т.ч. для ветеранів, запровадження грантових програм для розвитку ветеранського бізнесу, перекваліфікації та підвищення кваліфікації працівників, реалізація прав при працевлаштуванні ветеранів
9.	МВС	Співпрацює з профільним Міністерством за напрямом реалізації ветеранської політики, в т.ч. за напрямом установа та позбавлення статусу ветеранів війни. Крім того, МВС формує та реалізує політику щодо ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист у співпраці з Мінветеранів та Мінсоцполітики
10.	МОУ	Здійснює заходи спрямовані на реалізацію соціально-економічних і правових гарантій особам, звільненим у запас або відставку з лав ЗСУ, а також членам сімей військовослужбовців, які загинули (померли), пропали безвісти, стали інвалідами під час проходження військової служби або потрапили в полон у ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. Організовує санаторно-курортне лікування військовослужбовців та ветеранів військової служби, членів їх сімей, ветеранів війни, працівників Збройних Сил та інших категорій громадян.

Прод. табл. 1.2.

11.	Мін'юст	Співпрацює з профільним Міністерством за напрямом установлення, позбавлення статусу, видачі посвідчень, безоплатного проїзду. Запровадження інструментів з надання безоплатної вторинної правової допомоги
12.	Мінфін	Забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, в т.ч. запровадження пільг та фінансування для ветеранів війни
13.	Комітет ВРУ з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів	Забезпечує ухвалення нормотворчих ініціатив для реалізації ветеранської політики, а також нагляд за Міністерствами та ЦОВВ в частині формування та реалізації ветеранської політики
14.	СБУ	Співпрацює з профільним Міністерством за напрямом реалізації ветеранської політики за пріоритетними напрямками, а саме: установа та позбавлення статусу, видача посвідчень та забезпечення пільг
15.	ОВА	Реалізують ветеранську державну політику за пріоритетними напрямками: освіта, встановлення та позбавлення статусів, пільги на транспортні послуги, соціальні послуги, фінансування обласних програм спрямованих на підтримку ветеранів тощо
16.	ОМС	В межах власних та делегованих повноважень, реалізують ветеранську політику на місцевому рівні, запроваджують та надають послуги та фінансують на місцевому рівні
17.	ДПС	Співпрацює з профільним Міністерством за напрямом реалізації ветеранської політики, в тому числі щодо установа та позбавлення статусу, видачі нового посвідчення учасникам бойових дій
18.	ПФУ	Реалізує ветеранську політику в частині призначення та виплат пенсій

Прод. табл. 1.2.

		19 ДСНС Співпрацює з профільним Міністерством за напрямом реалізації ветеранської політики, в тому числі щодо установаження та позбавлення статусу, видачі нового посвідчення учасникам бойових дій
20.	Нацполіція	Співпрацює з профільним Міністерством за напрямом реалізації ветеранської політики, в тому числі щодо установаження та позбавлення статусу, видачі нового посвідчення учасникам бойових дій
21.	Нацгвардія	Співпрацює з профільним Міністерством за напрямом реалізації ветеранської політики, в тому числі щодо установаження та позбавлення статусу, видачі нового посвідчення учасникам бойових дій
22.	Мінцифра	Забезпечує формування та реалізацію політики у сфері адміністративних / електронних послуг в т.ч. для ветеранів та інтеграцію відповідних послуг у ЦНАП.

Мінветеранів є профільним органом у системі ЦОВВ, що забезпечує формування, реалізацію та координацію державної політики у сфері соціального захисту ветеранів.

Міністерство у справах ветеранів України має на меті такі завдання відображений на рис. 1.1.:

1). формування і реалізація державної політики у сфері:

- соціального захисту ветеранів та членів їх сімей, зокрема забезпечення психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, зайнятості, підвищення конкурентоспроможності на ринку праці, а також санаторно-курортним лікуванням, житлом;

- надання довічних державних стипендій, щорічної виплати до Дня Незалежності України разової грошової виплати (крім організації такої виплати);

- надання, позбавлення статусу та видачі посвідчень ветеранам та членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України;

- вшанування пам'яті ветеранів;

- залучення ветеранів до утвердження української національної та громадянської ідентичності, зокрема через реалізацію заходів національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання;

2) забезпечення прав і свобод ветеранів та членів їх сімей;

3) забезпечення формування і ведення Єдиного державного реєстру ветеранів війни;

4) забезпечення розвитку спорту ветеранів війни.

та членів їх сімей.

Рис. 1.1. Центральні органи виконавчої влади: їхня роль та функції у реінтеграційному процесі

Мінветеранів здійснює безпосереднє забезпечення заходів психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, зайнятості, підвищення конкурентоспроможності ветеранів на ринку праці, фінансовою підтримкою у

вигляді довічних державних стипендій, надає статус ветерана (ветеранки) та членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України [40].

З метою формування та реалізації державної ветеранської політики в Україні діють регіональні відділення Міністерства у справах ветеранів, у структурі якого Департамент соціальної роботи відповідає за надання статусів, житлові програми, одноразові виплати у разі загибелі військових та підтримку їхніх родин. Департамент забезпечення переходу від військової служби до цивільного життя опікується психологічною та медичною допомогою, професійною й соціальною адаптацією, а також участю ветеранів в освітніх і культурних програмах. Важливим інструментом є Український ветеранський фонд, що надає консультаційну та правову підтримку, освітні можливості, гранти для бізнесу та проводить дослідження потреб ветеранської спільноти. Суттєвим здобутком стало створення Єдиного державного реєстру ветеранів війни, який має стати основою для реформування системи підтримки, попри труднощі з його функціонуванням і міжвідомчою координацією. Політику соціального захисту вразливих категорій, включно з ветеранами та їхніми сім'ями, реалізує також Міністерство соціальної політики через мережу департаментів соціального захисту, центрів надання соціальних послуг і соціальних служб у громадах. Окремо впроваджуються пілотні проєкти з нових послуг (життєстійкість у громадах, сімейне відновлення, професійна адаптація), що спрямовані не лише на виплати, а й на довгострокову реінтеграцію ветеранів у цивільне життя.

Після завершення служби на фронті та за виникнення відповідних життєвих обставин військовослужбовці повертаються до своїх домівок і громад уже в статусі ветеранів чи ветеранок. Вони намагаються реалізувати гарантоване державою право на соціальний захист і підтримку, водночас адаптуючись до мирного життя та заново вибудовуючи комунікацію в суспільстві, маючи за плечима військовий досвід, поранення чи контузії.

Органи місцевого самоврядування: на місцевому рівні соціальну політику здійснюють обласні та районні Управління соціального захисту населення, сільські, селищні центри соціального захисту населення в складі державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування на які покладено функції соціального захисту ветеранів або відділи, управління департаменти ветеранської політики. Органи місцевого самоврядування мають значні повноваження у сфері соціального захисту ветеранів. Законом «Про місцеве самоврядування в Україні» [18] детально прописано, які саме проблеми належать до компетенції виконавчих органів сільських, селищних, міських рад

З огляду на це, в Стратегії переходу від військової служби до цивільного життя органам місцевого самоврядування відведена чи не основна роль. [53] Отже, актуальність дослідження їхнього правового статусу в рамках системи переходу обумовлена: 1) безпосереднім контактом ветеранів війни з місцевою владою; 2) участю місцевої влади у реалізації окремих напрямів 110 державної політики, у тому числі і політики соціального захисту; 3) участю місцевої влади у реалізації загальнодержавних програм підтримки та захисту ветеранів війни; 5) необхідністю залучення ветеранів війни до реалізації регіональної політики; 6) значною роллю ветеранів війни у формуванні стратегій розвитку територіальних громад. З урахуванням усього вищенаведеного, пропонуємо детально схарактеризувати правовий статус органів місцевого самоврядування, як суб'єктів системи переходу від військової служби до цивільного життя.

Згідно з Проектом Кодексу законів про Захисників і Захисниць державності та незалежності України, органи місцевого самоврядування [45]:

- 1) забезпечують реалізацію державної ветеранської політики;
- 2) сприяють забезпеченню ветеранів війн ХХ століття, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війн ХХ століття, ветеранів/ветеранок, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей загиблих (померлих) Героїв Небесної Сотні, залучених осіб та

членів сімей загиблих (померлих) залучених осіб медичними послугами відповідно до затверджених державних програм;

3) забезпечують можливість доступу ветеранів/ветеранок, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України до ветеранських просторів, центрів психологічної та фізкультурноспортивної реабілітації у територіальних громадах;

4) здійснюють постійний моніторинг потреб ветеранів війн XX століття, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війн XX століття, ветеранів/ветеранок, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей загиблих (померлих) Героїв Небесної Сотні, залучених осіб та членів сімей загиблих (померлих) залучених осіб у визначеному ними порядку;

5) забезпечують здійснення пристосування житла до потреб осіб з інвалідністю внаслідок, ветеранів/ветеранок з інвалідністю, отриманою при відсічі збройної агресії Російської Федерації чи іншої держави проти України, постраждалих учасників Революції Гідності з інвалідністю, залучених осіб з інвалідністю у разі такої потреби в порядку, встановленому законодавством, та в межах наявних коштів;

6) беруть участь у реалізації програмних документів державної ветеранської політики;

7) затверджують місцеві програми у сфері державної ветеранської політики та (за згодою) беруть участь у розробленні та виконанні державних і регіональних програм у цій сфері;

8) взаємодіють із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну ветеранську політику, з питань, що стосуються сфери державної ветеранської політики, надають центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну ветеранську політику, інформацію та/або дані з питань, що стосуються сфери державної ветеранської політики;

9) здійснюють інші повноваження, визначені законодавством.

Аналізуючи проект нормативного документу, сновні напрямки діяльності ОМС можна виділити за основними напрямами:

Соціальний захист: Допомога у вирішенні житлових питань, підтримка працевлаштування та професійного розвитку.

Медична та освітня підтримка: Сприяння доступу до медичних послуг та освітніх програм.

Культурно-громадська інтеграція: Забезпечення умов для участі ветеранів у громадському, політичному та культурному житті, підтримка розвитку ветеранських громадських об'єднань.

Взаємодія з ветеранською спільнотою: Взаємодія з ветеранами та членами їхніх родин, а також залучення інших надавачів послуг для надання комплексної підтримки.

Громадські організації, що працюють у сфері підтримки ветеранів та їхніх сімей, відіграють надзвичайно важливу роль, оскільки вони стають активними учасниками захисту прав, свобод та інтересів цієї категорії громадян. Завдяки своїй гнучкості та близькості до людей такі організації швидко реагують на потреби ветеранів, допомагають їм адаптуватися до життя після служби, забезпечують доступ до психологічної підтримки, юридичних консультацій, професійної перекваліфікації та сприяють працевлаштуванню. Вони також активно розвивають програми самозайнятості та ветеранського бізнесу, надають грантову й менторську підтримку.

У межах державно-громадського партнерства громадські організації стають важливою ланкою між ветеранами та органами влади, долучаються до розробки державних рішень, беруть участь у дорадчих органах, ініціюють зміни до законодавства та допомагають формувати сучасну ветеранську політику. Їхні ініціативи сприяють реінтеграції ветеранів у суспільство, зменшують ризики соціальної ізоляції та зміцнюють громадянське суспільство. Завдяки їхній діяльності розширюється спектр доступних послуг — від реабілітації до освітніх і мотиваційних програм — що забезпечує більш комплексну й ефективну підтримку ветеранів та їхніх родин.

Висновки до розділу 1.

Узагальнюючи результати теоретико-правового аналізу, слід зазначити, що соціальний захист ветеранів війни в Україні формується як складна, багаторівнева підсистема публічної політики, яка поєднує конституційні засади соціальної держави, спеціальне ветеранське законодавство та сучасні підходи до публічного управління. Конституція України, базові закони у сфері соціального захисту та спеціальні нормативні акти щодо ветеранів визначають фундаментальні гарантії, статуси, пільги й механізми підтримки військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей, закріплюючи за цією категорією громадян особливий правовий і соціальний статус.

Дослідження показало, що у вітчизняній практиці відбувається поступовий перехід від переважно патерналістської, «пільгової» моделі підтримки до більш комплексної, людиноцентричної системи, орієнтованої на реінтеграцію, відновлення спроможностей та активну участь ветеранів у суспільному житті. Стратегія ветеранської політики до 2030 року, а також напрацювання українських науковців та громадських організацій фіксують ключові принципи такої трансформації: превентивність, довгостроковість, крос-секторальність, об'єктивність, реалістичність та повагу до бойового досвіду ветеранів і ветеранок.

Розподіл функцій між суб'єктами публічного регулювання — центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, надавачами соціальних послуг та громадськими об'єднаннями — свідчить про формування мережевої моделі управління ветеранською політикою. Міністерство у справах ветеранів відіграє провідну, системоутворюючу роль, однак реалізація значної частини повноважень відбувається на рівні територіальних громад, де безпосередньо здійснюється перехід від військової служби до цивільного життя. Водночас громадські організації та профільні фонди посилюють потенціал держави у сферах правового, психологічного, освітнього й економічного супроводу ветеранів.

Разом з тим, значна кількість нормативно-правових актів, фрагментарність повноважень, недостатня узгодженість між різними ланками влади та обмеженість ресурсів зумовлюють потребу у подальшій систематизації законодавства, удосконаленні механізмів міжвідомчої координації та посиленні ролі місцевого рівня. У цьому контексті стратегічне планування, розвиток Єдиного державного реєстру ветеранів, розширення державно-громадського партнерства та орієнтація на індивідуальні маршрути підтримки мають стати ключовими інструментами підвищення ефективності публічного регулювання у сфері соціального захисту ветеранів війни.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ПУБЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ НА РІВНІ ВАРАСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Організаційно-правові засади публічного регулювання соціального захисту у Вараській громаді: характеристика профілю та ресурсного забезпечення

Вараська міська територіальна громада (далі – Вараська МТГ) – територіальна громада у Вараському районі Рівненської області з адміністративним центром – місто Вараш. Вараш – заснований у 1973 році має свою унікальність та своєрідну специфічність, заснований на місці бувшого села Вараш, яке має згадку у документах з 1577 року. Своім корінням воно проросло у давнє минуле, а вершинами інтелекту сягає новітніх технологій ядерної енергетики XXI століття. Місто Вараш – супутник Рівненської атомної електростанції. Вони споруджуються одночасно з 1973 року і є неподільними. Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 15 березня 1977 року новозбудованому населеному пункту Володимирецького району було присвоєно найменування – селище Кузнецовськ. Статус міста отримав у 1984 році. 3 червня 2016 року – Верховна Рада України було прийнято рішення про повернення історичної назви – Вараш.

25 травня 1973 року закладено перший символічний кілочок на місці, де мала бути споруджена Рівненська АЕС. 10 серпня вийнято перший ківш землі на майбутньому місці атомного велетня. 22 грудня 1980 р. – вперше здійснено пуск першого енергоблоку, що мав потужність 440 тис. кВт, 30 грудня 1981 – введено другий енергоблок з потужністю 440 тис. кВт, 22 грудня 1986 – введено третій за рахунком енергоблок з потужністю 1 млн. кВт, 16 жовтня 2004 року в об'єднану енергосистему України було введено 4-ий енергоблок Рівненської АЕС.

Рішенням Вараської міської ради від 26.10.2018 №1201 «Про добровільне приєднання до територіальної громади міста обласного значення» до територіальної громади міста Вараш приєднано територіальну громаду села Заболоття. Відповідно до розпорядження КМУ від 12.06.2020 №722-р «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Рівненської області» до складу Вараської міської територіальної громади приєднано населені пункти Більськовільської сільської ради, Мульчицької сільської ради, Озерецької сільської ради, Собіщицької сільської ради, Сопачівської сільської ради та Старорафалівської сільської ради. На сьогоднішній день до складу Вараської МТГ входить 1 місто та 17 сіл. Загальна площа Вараської МТГ становить 606,9 кв.км.

Ресурсний потенціал наступний:

- населення і трудові ресурси:

На сьогоднішній день до складу Вараської МТГ входить місто Вараш та сім старостинських округів:

- Заболоттівський,
- Більськовільський,
- Мульчицький,
- Озерецький,
- Собіщицький,
- Сопачівський,
- Старорафалівський.

Станом на 01.01.2025 року загальна чисельність постійного населення у м. Вараш та сільських населених пунктах старостинських округів становила 50 274 особи.

Адміністративний устрій Вараської громади а також базова інформація про громаду та сферу соціального захисту населення наведено у таблиці 2.1.

У 2020-2024 роках в місті Вараш спостерігалась тенденція до поступового зменшення кількості населення за рахунок скорочення народжуваності та значних міграційних процесів.

Загальна площа Вараської МТГ становить 60 691,98 га, а саме: місто Вараш – 1 130,9 га (1,9%), території колишніх сільських рад: Старорафалівська сільська рада – 3 756,3 га (6,2%), Сопачівська сільська рада – 7 442,7 га (12,3%), Собіщицька сільська рада – 7 166,2 га (11,8%), Озерецька сільська рада – 17 806,3 га (29,3%), Мульчицька сільська рада – 7 916,4 га (13,0%), Заболоттівська сільська рада – 2 214,7 га (3,64%) та Більськовільська сільська рада – 13 258,4 га (21,84%).

Річкова мережа Вараської громади доволі густа, що утворена, пріоритетним чином, р. Стир, її притоками, а також притоками р. Горинь.

В межах території громади багато озер, найбільше з них – Біле озеро, розташоване в 13-18 км на північний захід від міста Вараш, використовується в рекреаційних цілях, тут слід відзначити певну особливість. Озеро розташоване в Рівненському природному заповіднику, що в свою чергу робить його унікальним та збереженим, про те разом з тим у зв'язку із своїм специфічним правовим статусом надає повну можливість реалізувати туризм із відповідною інфраструктурою В загальному варто відзначити, що територія достатньо забезпечена поверхневими водними ресурсами.

Таблиця 2.1

<u>Адміністративний устрій</u>		
1	Кількість населених пунктів, що входять до територіальної громади	18
2	Площа території громади, кв. кілометрів	606,9 км
3	Відстань до Обласного центру (ОЦ - Б)	154 км
4.	Відстань до районного центру (Б – РЦ)	22 км

<u>Структура населення</u>		
5	Чисельність постійного населення, осіб	50274
6	Чоловіки	24404
7	Жінки	25870
8	Діти віком до 14 років	4767
9	Діти віком 14-18 років	1600
19.	Кількість малозабезпечених багатодітних сімей	
10	Кількість дітей, які знаходяться під опікою	53
11	Особи пенсійного віку	16854
12	Особи з інвалідністю	3695
13	Сімейні форми виховання (ДБСТ, прийомні сім'ї)	-
14	Особи, постраждалі від домашнього насильства	139 (за 8 місяців 2025 року)
<u>Характеристика соціальної сфери та інфраструктури</u>		
15	Дошкільні заклади, в них:	14
16	ясельна група (дітей віком 2-3 роки)	238
17	молодша група (дітей віком 4-5 років)	700
18	дошкільна (старша) група (дітей віком 6 років)	582
19	Загальноосвітні школи, в них:	14
20	початкова школа (учнів 1-4 класів)	2629
21	середня школа (учнів 5-9 класів)	3828
22	повна середня освіта (учнів 10-11 класів)	1335

23	Мережа закладів охорони здоров'я, них	2
24	некомерційні підприємства	Комунальне некомерційне підприємство Вараської міської ради «Вараська багатопрофільна лікарня» Комунальне некомерційне підприємство Вараської міської ради «Вараський центр первинної медичної допомоги»
	лікарські амбулаторії	Більськовільська амбулаторія КНП ВМР «ЦПМД»
	інші немедичні установи	Вараський міський центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю імені З.А.Матвієнко
25	Будинки культури	Палацу культури УСО філії ВП РАЕС Центр дозвілля "Лісова пісня" Заболотівський будинок культури Будинок культури у селі Більська Воля, Будинок культури у селі Озерці, Будинок культури у селі Стара Рафалівка Комунальний заклад "Варська мистецька школа"
26.	Наявність структур, які надають робочі місця (колгоспи, заводи, підприємства тощо)	ВП «Рівненська АЕС» ДП «НАЕК «Енергоатом»; ТзОВ «Кузнецовський хлібозавод» Приватне підприємство Фірма «Імбекс»

У зв'язку з триваючими бойовими діями та наслідками збройної агресії проти України значна кількість мешканців Вараської міської громади брала та продовжує брати участь у захисті держави.

Станом на 1 жовтня 2025 року військову службу проходить 3350 військовослужбовців мешканців Вараської громади.

Серед інших категорій:

- кількість загиблих (померлих) військовослужбовців – 198 осіб;
- кількість військовослужбовців, зниклих безвісти – 134 осіб.
- статус учасника бойових дій мають 503 Захисника;
- статус члена сім'ї загиблого ветерана війни – 73 особи;
- статус члена сім'ї загиблого Захисника, Захисниці – 115 осіб.

Статус особи з інвалідністю внаслідок війни - 106 осіб; з них:

- осіб з інвалідністю 1 групи - 4 особи,
- осіб з інвалідністю 2 групи - 42 особи,
- осіб з інвалідністю 3 групи - 55 осіб.

В загальному це наслідки травм опорно-рухового апарату (85%), ураження внутрішніх органів (черепно-мозкові, акуботравми), психічні розлади (ПТСР), захворювання очей та слуху.

Соціально-демографічна структура сучасного суспільства характеризується постійним збільшенням кількості осіб похилого віку, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб внаслідок війни інших вразливих категорій населення, що належить до групи ризику потрапляння у складні життєві ситуації. Основними чинниками потрапляння в складні життєві обставини є: самотність, апатія, жалість до себе, безнадійність, соціальне виключення – руйнування соціальних зв'язків. На ряду з цими проблемами люди даних категорій не мають змоги подбати про себе, фізично і матеріально задовольняти основні життєві потреби.

2.2. Аналіз діяльності ключових надавачів соціальних послуг ветеранам війни та членам їх сімей

Соціальні послуги є особливим видом послуг, що передбачають допомогу особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також особам, які

мають найвищий ризик опинитися в них. Соціальні послуги мають різні цілі з точки зору впливу на складні життєві обставини особи або сім'ї: профілактика, подолання, мінімізація.

Соціальні послуги надаються відповідно до встановлених стандартів надавачами послуг: юридичними та фізичними особами, фізичними особами – підприємцями, включеними до розділу «Надавачі соціальних послуг» Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг.

Порядок організації надання соціальних послуг, затверджений Постановою КМУ від 01 червня 2020 № 587, до вразливих груп населення, що мають найвищий ризик потрапляння в складні життєві обставини зараховує зокрема осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в АТО; у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях; у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, а також членів сімей загиблих ветеранів війни, Захисників і Захисниць України.

У Вараській міській територіальній громаді за надання соціальних послуг відповідає Вараський центр соціальних служб та послуг. Діяльність Вараського центру соціальних служб та послуг відноситься до сектору соціального захисту населення та направлена на надання соціальних послуг особам та сім'ям, які потрапили чи мають високий ризик потрапляння у складні життєві обставини. Зміст соціального обслуговування передбачає комплексний характер і спрямований на надання різноманітних соціальних послуг, направлених на задоволення тих потреб громадян, які спричинені старістю, хворобою, інвалідністю, психологічними проблемами та іншими непередбаченими соціальними ризиками.

Вараський центр соціальних служб та послуг здійснює таку роботу:

1) здійснює заходи щодо:

- запобігання потраплянню у складні життєві обставини осіб та сімей, впровадження новітніх соціальних технологій, спрямованих на недопущення, мінімізацію чи подолання складних життєвих обставин;

- виявлення отримувачів соціальних послуг та ведення їх обліку;

- соціальної та психологічної адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа з метою підготовки до самостійного життя, організації наставництва;

- надання особам, які постраждали від домашнього насильства, та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, вичерпної інформації про їх права та можливість отримання допомоги;

2) проводить оцінювання потреб осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах, у соціальних послугах, визначає методи соціальної роботи, забезпечує психологічну підтримку;

3) надає такі соціальні послуги:

- соціального супроводу;

- консультування;

- інформування;

- соціальної профілактики;

- соціальної інтеграції та реінтеграції;

- соціальної адаптації;

- соціального супроводу сімей, в яких виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування;

- кризового та екстреного втручання;

- представництва інтересів;

- посередництва (медіації);

- догляду вдома;

- натуральної допомоги;

- супроводу під час інклюзивного навчання.

інші соціальні послуги відповідно до визначених потреб;

4) забезпечує соціальне супроводження прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу;

5) забезпечує соціальний патронаж осіб, які відбули покарання у вигляді обмеження або позбавлення волі на певний строк, а також звільнених від подальшого відбування зазначених видів покарань на підставах, передбачених законом;

7) складає план реабілітації особи, яка постраждала від торгівлі людьми;

8) інформує отримувачів соціальних послуг про перелік соціальних послуг, які він надає, обсяг і зміст таких послуг, умови та порядок їх отримання;

У грудні 2023 році відбулася реорганізація Вараського центру соціальних служб та послуг шляхом об'єднання його з територіальним центром соціального обслуговування (надання соціальних послуг) міста Вараш. У новій структурі збережені відділення соціальної допомоги вдома та відділення організації надання адресної натуральної та грошової допомоги територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) міста Вараш.

3 грудня 2023 року при Вараському центрі соціальних служб та послуг працює 6 відділень (рис. 2.1):

1. Відділення соціальної роботи, основними завданнями якого є проведення соціально-профілактичної роботи, спрямованої на запобігання потраплянню в складні життєві обставини (далі - СЖО) сімей/осіб, які належать до вразливих груп населення; проведення соціальної роботи з особами/сім'ями, які перебувають у СЖО та потребують сторонньої допомоги у вирішенні цих обставин, шляхом виявлення таких сімей/осіб, обліку та вивчення потреб, планування та визначення методів допомоги, надання соціальних послуг.

2. Відділення соціально-психологічної допомоги сім'ям Захисників та Захисниць, основними завданнями якого є забезпечення соціально-психологічної захищеності та підтримки учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни, учасників війни, членів сімей загиблих

(померлих) Захисників та Захисниць України, членів сімей Захисників та Захисниць України, які потрапили в полон або зникли безвісти за особливих обставин шляхом надання таких послуг: соціально-психологічна адаптація; представництво інтересів в органах державної влади та органах місцевого самоврядування; інформування та консультування з питань реалізації належних їм пілґ і гарантій; соціальний супровід; правова допомога. З 1 вересня 2025 року у відділенні введено 3 штатні посади та працюють 3 фахівці із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб.

3.Денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі основними завданнями якого є надання комплексної соціально-психологічної та первинної правової допомоги особам, постраждалим від домашнього насильства, також надання можливості короткострокового або цілодобового перебування у спеціально обладнаному при денному центрі приміщенні – «кризовій кімнаті», а також проведення роботи з особами, які вчинили домашнє насильство по Програмі для кривдників.

4.Відділення соціально-профілактичної роботи основними завданнями якого забезпечення функціонування Університету третього віку для осіб похилого віку.

5.Відділення соціальної допомоги вдома основними завданнями якого є надання соціальної послуги догляду вдома особам похилого віку, у тому числі з когнітивними розладами; особам з інвалідністю, у тому числі з психічними та поведінковими розладами, дітям з інвалідністю віком від трьох до 18 років, особам з тяжкими формами захворювання (у тому числі до встановлення інвалідності), які не здатні (частково нездатні) до самообслуговування та потребують постійної сторонньої допомоги.

6. Відділення натуральної допомоги та супроводу під час інклюзивного навчання основними завданнями якого є надання особам похилого віку та особам з інвалідністю послуг перукаря та швачки, видача засобів реабілітації, надання грошової допомоги особам з інвалідністю до

Міжнародного дня людей з інвалідністю, а також надання послуги супроводу під час інклюзивного навчання (8 фахівців здійснюють даний супровід у дошкільних навчальних закладах та ліцеях міста).

Рис.2.1. Структура Вараського центру соціальних служб та послуг

З метою є забезпечення соціально-психологічної захищеності та підтримки учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни, учасників війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України, членів сімей Захисників та Захисниць України, які потрапили в полон або зникли безвісти, шляхом надання таких послуг: соціально-психологічна адаптація; представництво інтересів в органах державної влади та органах місцевого самоврядування; інформування та консультування з питань реалізації належних їм пільг і гарантій; соціальний супровід; правнича допомога при Вараському центрі соціальних служб та послуг, рішенням Варської міської ради № 2002-PP-VIII від 16.08.2023 введено відділення соціально-психологічної допомоги сім'ям Захисників та Захисниць.

Відділення надає соціально-психологічну допомогу:

- військовослужбовцям;
- учасникам бойових дій, учасникам війни;

- особам з інвалідністю внаслідок війни;
- членам сімей Захисників та Захисниць України;
- членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України;
- членам сімей військовослужбовців, які потрапили в полон або зникли безвісти за особливих обставин

У відділенні Захисники, Захисниці та члени їх сімей можуть на безоплатній основі отримати психологічну, юридичну, соціальну допомогу та підтримку (Таблиця 2.2.) :

Таблиця 2.2.

Психологічну допомогу та підтримку	Юридичну допомогу та підтримку	Соціальну допомогу та підтримку
<ul style="list-style-type: none"> ○ сімейні консультації; ○ допомогу у вирішенні проблем адаптації до умов кризової ситуації; ○ профілактику психічного здоров'я; ○ діагностику психологічного стану; ○ корекцію та профілактику кризових станів; ○ виявлення та усунення труднощів, зниження ризиків та проблем девіантної поведінки у родинах Захисників; ○ збереження та зміцнення психічного здоров'я родин Захисників; ○ спрямування до спеціалізованих установ за допомогою у боротьбі з алко- та наркозалежністю. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ інформування щодо можливостей, прав, гарантій, пільг та інших правових питань; ○ роз'яснення алгоритму дій для родин зниклих безвісти та полонених військовослужбовців; ○ консультування щодо оскарження рішення ВЛК, дії чи бездіяльності військової частини, органів влади та інших проблем; ○ консультування щодо підстав для відстрочки від мобілізації та звільнення з військової служби; ○ складання заяв, скарг, рапортів, звернень та інших документів; ○ складання документів процесуального характеру. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ соціальний супровід; ○ соціальну підтримку; ○ соціально-профілактичну роботу; ○ представництво інтересів в органах державної влади; ○ інформування та консультування щодо соціальних, освітніх, реабілітаційних послуг; ○ соціальна інтеграція та реінтеграція.

Станом на 18 січня 2025 року організаційна структура Відділення соціально-психологічної допомоги сім'ям захисників та захисниць становить:

- завідувач відділення – 1од.,
- соціальний менеджер – 1од.,
- психолог – 1од.,
- юрисконсульт – 1од.
- фахівець із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб – 3 од.

Робота відділення забезпечила можливість отримання спектру послуг через звернення в один центр, адже організовано надання всіх послуг в одному приміщенні. Варто зазначити, що послуги соціального менеджера та фахівців із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб організовано за принципом «рівний рівному», тобто працевлаштовано одного ветерана, дружину зниклого безвісти військовослужбовця та дві дружини загиблих ветеранів.

Протягом 2024 року у відділенні було зареєстровано 1404 звернення (Рис. 2.2.) щодо:

- застосування норм чинного законодавства в частині соціальних гарантій: соціальних допомог, пілг, компенсацій для військовослужбовців та членів їх сімей;
- пенсійного забезпечення Захисників та Захисниць України і членів їх сімей;
- процедури встановлення статусів: УБД, особи з інвалідністю внаслідок війни, членів сім'ї загиблого;
- стягнення несплаченого грошового та речового забезпечення, бойових виплат та заробітної плати;
- пошуку зниклих безвісті військовослужбовців;
- звільнення з військової служби;
- порядку проходження ВЛК та оскарження її висновків.

Рис.2.2. Структура наданих послуг відділенням соціально-психологічної допомоги сім'ям Захисників та Захисниць

За рік роботи до відділення звернулося 261 військовослужбовець та 1143 члени сімей Захисників та Захисниць (Рис. 2.3.).

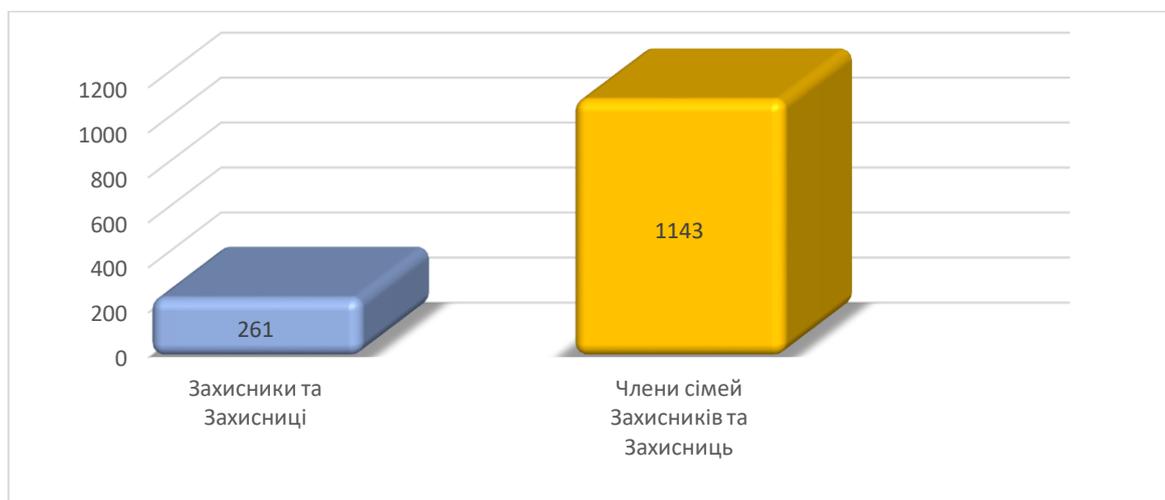

Рис.2.3. Поділ наданих послуг у 2024 році залежно від категорії отримувачів

З них (Рис 2.4.):

- 205 - військовослужбовці,

- 56 – демобілізовані Захисники;
- 410 - члени сімей зниклих безвісти військовослужбовців,
- 499 - члени сімей загиблих (померлих) військовослужбовців,
- 211 - члени сімей (діючих) військовослужбовців,
- 23 - члени сімей полонених військовослужбовців.

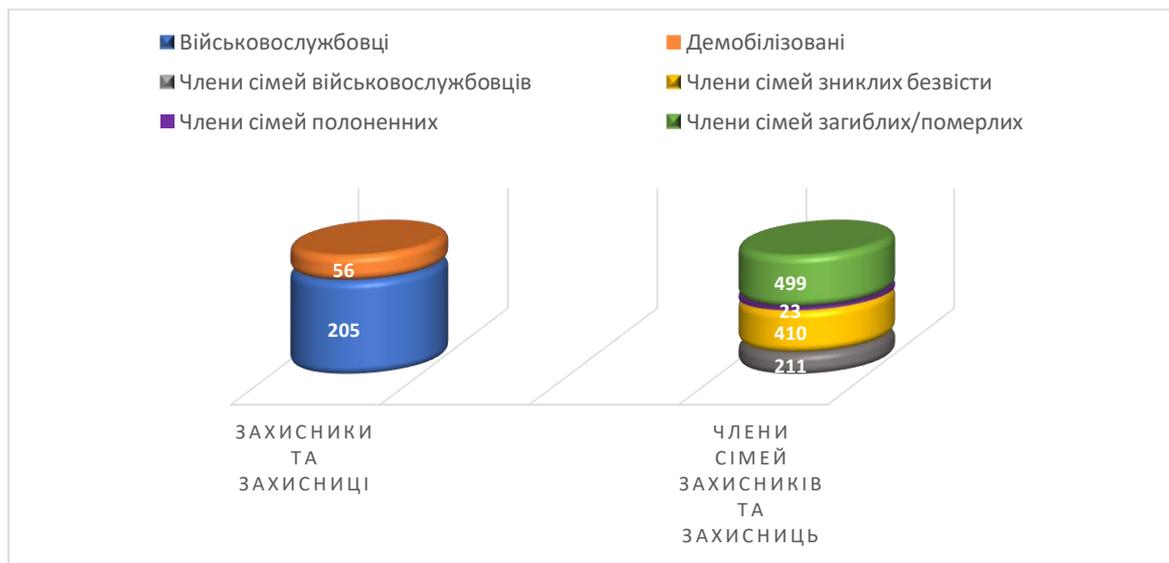

Рис.2.3. Деталізація отримувачів послуг

Минулого року психологом надано 256 індивідуальних, 98 групових консультацій (Діаграма 2.4.) та проведено тренінгові заняття на теми: «Колесо відчуттів», «Розвиток емоційної стійкості засобами арт-терапії», «Свій серед чужих чи чужий серед своїх? Життя в сім'ї ветерана» та арт-терапевтичні заходи: «Синій птах», малювання мандали «Коло побажань», під час яких було надано рекомендації щодо покращення психоемоційного стану та збереження психічного здоров'я у цей нелегкий час.

За рік роботи фахівцями здійснено 120 оцінок потреб сімей/осіб, складні життєві обставини підтвердились у 116 сім'ях, під соціальний супровід взято 30 сімей/осіб.

Поруч з соціальним послугами Захисники/Захисниці та члени їх сімей можуть скористатись послугами адмінсервісу «Ветеран» та автоматизованого комплексу «Мобільна валіза».

Послуги адмінсервіс «Ветеран» надаються ветеранам війни, членам їх сімей та членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України на базі ЦНАП за принципом «єдиного вікна».

З метою забезпечення першочерговості вирішення проблем та запитів даної категорії отримувачів послуг, в ЦНАПі облаштовано спеціальне робоче місце, де усі послуги, як державні, так і місцеві, є максимально доступними, ефективними та легкими для отримання. При зверненні до «єдиного вікна» ветерани та члени їхніх родин можуть отримати вичерпну консультацію, подати заяву для отримання певних документів, оформлення пільг, допомог.

Адмінсервіс «Ветеран» передбачає 6 комплексів адміністративних послуг за однією заявою відповідно до статусів:

- учасник бойових дій – 19 послуг;
- учасник війни – 16 послуг;
- член сім'ї загиблого (померлого) – 26 послуг;
- постраждалий учасник Революції Гідності – 19 послуг;
- особа з інвалідністю внаслідок війни – 34 послуги;
- особа, яка має особливі заслуги перед Батьківщиною – 14 послуг.

Впровадження «Адмінсервісу «Ветеран» дозволило зменшити бюрократичні процедури у громаді, налагодити міжвідомчу співпрацю та комунікації всіх стейкхолдерів, що беруть участь у реалізації ветеранської політики. Крім того, проєкт сприяв підвищенню ефективності адміністрування прав та можливостей ветеранів, створенню сприятливого, доброзичливого мікроклімату для обслуговування наших Захисників та Захисниць, членів сімей полеглих воїнів.

З 09.08.2024 року відповідно до рішення Вараської міської ради № 2385-PP-XIII мешканці громади можуть тримати 182 послуги, що надаються на пересувному робочому місці адміністратора відділу «Центр надання адміністративних послуг» департаменту соціального захисту та гідності виконавчого комітету Вараської міської ради із застосуванням

автоматизованого комплексу «Мобільна валіза».

«Мобільна валіза» – ручний мобільний комплект технічних засобів, у т.ч. програмне забезпечення, з вільним доступом до Інтернету, комплектування якого здійснюється залежно від адміністративних, інших публічних послуг, які надаються із застосуванням такого комплексу.

Скористатися послугою на пересувному робочому місці можуть:

- особи, які досягли 80-річного віку;
- особи з інвалідністю 1 групи;
- особи, що за станом здоров'я не здатні самостійно пересуватись або мають відповідні труднощі за станом здоров'я, у т.ч. перебувають на стаціонарному лікуванні у комунальних медичних закладах Вараської МТГ;
- інші категорії осіб, які з певних причин не мають змоги відвідати відділ «ЦНАП».

Стан здоров'я суб'єкта звернення, що визначає його належність до даних категорій осіб підтверджується одним з наступних документів:

- довідкою медико-соціальної експертної комісії про наявність інвалідності 1 групи;
- випискою з історії хвороби амбулаторного хворого або копією відповідної інформації з медичної картки амбулаторного (стаціонарного) хворого;
- довідкою сімейного лікаря або висновком медико-соціальної експертної комісії (індивідуальною програмою реабілітації особи з інвалідністю) про необхідність хворого в постійному сторонньому догляді та нездатності до самообслуговування (має обмеження життєдіяльності в частині пересування).

Найбільш запитуваними послугами, що надаються за допомогою автоматизованого комплексу є:

- реєстрація/зняття з реєстрації місця проживання;
- видача витягу з реєстру територіальної громади про місце реєстрації;

- соціальні питання (державні соціальні допомоги, пільги, субсидії тощо);
- реєстрація нерухомого майна в Державному реєстрі речових прав;
- будівництво та архітектура;
- земельні питання;
- порушення об'єктів благоустрою;
- вклеювання до паспорта громадянина України (зразка 1994 року) фотокартки при досягненні 25- і 45-річного віку.

2.3. Оцінка ефективності місцевих програм, механізмів соціального захисту та ідентифікація проблемних зон

Вирішальну роль у забезпеченні належного соціального захисту ветеранів війни та членів сімей військовослужбовців виконують громади, які безпосередньо працюють з означеними категоріями громадян та інформовані про їхні потреби. Для цього в рамках законодавства в громаді розроблені та реалізуються відповідні місцеві програми та заходи, які дозволяють ветеранам війни та членам сімей військовослужбовців отримати увесь комплекс необхідної допомоги.

Стаття 27 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає власні повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері соціально-економічного й культурного розвитку, планування та обліку, до яких, зокрема, належать:

- підготовка програм соціально-економічного й культурного розвитку сіл, селищ, міст, цільових програм з інших питань самоврядування, їхнє подання на затвердження ради, організація їхнього виконання; подання раді звітів про хід і результати виконання цих програм [18].

Стаття 11 Закону України «Про соціальні послуги» передбачає, що до повноважень:

- районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчих органів міських рад міст обласного значення, рад

об'єднаних територіальних громад належать, зокрема, затвердження, забезпечення фінансування й виконання регіональних програм у частині забезпечення потреб осіб / сімей у соціальних послугах, розроблених за результатами визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади в соціальних послугах [18].

З метою удосконалення системи надання соціальної допомоги, посилення адресної спрямованості, підвищення якості соціального обслуговування Захисникам та Захисницям України, членам їхніх сімей та членам сімей загиблих (померлих/зниклих безвісти) Захисників та Захисниць України у Вараській територіальній громаді затверджено наступні програми:

- **Комплексної програми соціальної підтримки Захисників і Захисниць України та членів їх сімей на 2023-2025 роки**

- **Програми соціальної допомоги та підтримки мешканців на 2024-2026**

Основне завдання Програм – це покращення соціального стану мешканців громади, зростання рівня життя вразливих категорій громадян шляхом ефективного розв'язання соціальних проблем на принципах системності та адресності в умовах прозорості спрямування коштів громади. Пріоритетним напрямом Програми визначено невідкладне підвищення рівня соціальної захищеності різних соціальних і вікових груп населення громади шляхом надання матеріальної допомоги та грошового заохочення, а також проведення різних видів соціальних виплат.

Програма складається з 31 заходу, які спрямовані на реалізацію пріоритетних напрямів соціального захисту населення, які дозволяють приділити більше уваги найбільш соціально незахищеним мешканцям громади та реально підтримувати їхню життєдіяльність [49].

Загальний обсяг фінансових ресурсів на виконання програми становить 87 324,5 тис. грн, з яких на 2024 рік передбачено 27 825,1 тис. грн, на 2025 рік — 32 788,4 тис. грн, на 2026 рік — 26 711,0 тис. грн.

Усі заходи програми можна згрупувати за такими ключовими напрямками:

1) Прямі матеріальні допомоги населенню

Сюди входить більшість заходів, серед яких:

- одноразові виплати учасникам війни, АТО/ООС, ліквідаторам аварії на ЧАЕС;
- допомога довгожителю (90+ років);
- допомога особам з інвалідністю, що отримують догляд удома;
- допомога сім'ям загиблих військовослужбовців;
- допомога при народженні двійні чи трійні;
- адресна допомога на дороговартісне лікування;
- допомога постраждалим від пожеж або стихійних лих.

2) Соціальні гарантії та компенсації:

- компенсація за пільговий проїзд автомобільним транспортом;
- компенсація за проїзд постраждалих від ЧАЕС міжміським транспортом;
- компенсація за санаторно-курортне лікування;
- компенсація за поховання військовослужбовців;
- відшкодування вартості КТ-обстежень;
- забезпечення послугами оздоровлення дітей;
- оплата пільг за послуги зв'язку;
- співфінансування обласних інтернатних закладів.

3) Підтримка громадських організацій:

Три ветеранські громадські об'єднання отримують сталу щорічну фінансову підтримку.

4) Заходи соціальної інтеграції та розвитку:

- організація навчальних заходів та дозвілля для людей похилого віку;
- організація дозвілля для вихованців гуртків соціально-профілактичної роботи;
- підтримка дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування;
- фінансова допомога патронатним вихователям.

5) Реагування на воєнні виклики

- облаштування тимчасових місць проживання для евакуйованих;

- виплати сім'ям військових, допомога у похованні;
- заходи підтримки учасників бойових дій та ветеранів.

Дія Програми Програми соціальної допомоги та підтримки мешканців на 2024-2026 поширюється на широке коло громадян, незахищених верств населення, які потрапили у складні життєві обставини. Окремі ж заходи спрямовані на соціальний захист ветеранів війни, учасників АТО, учасників заходів із забезпечення національної безпеки і оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави, Захисників, Захисниць.

В таблиці 2.3. наведено порівняльні дані щодо фінансування та кількості отримувачів за низкою соціальних заходів, які здійснюються у 2024 та заплановані або продовжені у 2025 році та спрямовані на підтримку ветеранів, учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни, сімей загиблих військовослужбовців, а також громадських ветеранівських організацій та окремих категорій пільговиків.

Таблиця 2.3

Назва заходу	Фінансув	Кількі	Фінансув	Кількі
	ання	сть	ання	сть
	2024 рік		2025 рік	
		осіб		осіб
Надання одноразової матеріальної допомоги учасникам війни, учасникам бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни, сім'ям загиблих (померлих) військовослужбовців, реабілітованим громадянам та членам їх сімей, які були примусово переселені	1,3 млн. грн	251	780 тис. грн.	156
Фінансова допомога громадській організації «Кузнецовська міська організація ветеранів України»	50 тис. грн	-	50 тис. грн	-

Прод. табл. 2.3

Фінансова допомога громадській організації «Кузнецовська міська організація Української спілки ветеранів Афганістану»	20 тис. грн	-	20 тис. грн	-
Фінансова допомога громадській організації «Ветеранська спілка учасників АТО та захисників Вітчизни»	35 тис. грн	-	35 тис. грн	-
Надання соціальних гарантій шляхом здійснення відшкодування компенсаційних виплат за пільговий проїзд окремих категорій громадян, які мають на це право, автомобільним транспортом загального користування за міськими та приміськими маршрутами	8 млн. 139 тис. грн		8 млн	
Компенсація за санаторно-курортне лікування особам з інвалідністю внаслідок війни, які брали безпосередню участь у бойових діях	-	-	36 тис. грн.	2
Надання одноразової матеріальної допомоги учасникам АТО, учасникам заходів із забезпечення національної безпеки і оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави	1,3 млн. грн	251	780 тис.	156
Надання одноразової допомоги членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України на виготовлення та встановлення надмогильного пам'ятника	1,3 млн. грн	28	765 тис. грн	16
Відшкодування витрат за безоплатне поховання військовослужбовців, які були мобілізовані до лав Збройних сил України, інших військових формувань України та брали участь у заходах із забезпечення захисту та оборони суверенітету, територіальної цілісності України	68,4 тис. грн.	11	10 тис. грн.	2
Відшкодування вартості витрат на обстеження методом комп'ютерної томографії окремим категоріям громадян			Захід працює від 29.10.2025	

Фінансова складова Програми соціальної допомоги та підтримки мешканців Вараської міської територіальної громади на 2024–2026 роки характеризується поступовою динамікою змін, що відображає як соціальну потребу населення, так і можливості бюджету громади.

Метою - Комплексної програми соціальної підтримки Захисників і Захисниць України та членів їх сімей на 2023-2025 роки є надання допомоги Захисникам та Захисницям України, членам їхніх сімей та членам сімей загиблих (померлих/зниклих безвісти) Захисників та Захисниць України; вшанування подвигу загиблих воїнів; підвищення рівня соціального захисту членів сімей загиблих Захисників та Захисниць України, підтримання їх належного морально-психологічного та матеріального стану, виявлення гуманізму та співчуття, запобігання потраплянню сімей у категорію тих, що перебувають у складних життєвих обставинах; поліпшення житлових умов; підвищення рівня поінформованості з питань соціальної підтримки зазначених категорій осіб, їхніх сімей; поліпшення ефективності взаємодії органів місцевого самоврядування та органів державної влади з громадськими організаціями та іншими юридичними особами у сфері підтримки Захисників та Захисниць України та членів їхніх сімей [47].

Програма включає широкий спектр соціальних заходів – від консультування і правового супроводу до матеріальних виплат, медичної допомоги, реабілітації, забезпечення житлом, транспортних компенсацій та заходів із вшанування пам'яті полеглих.

В рамках Програми забезпечуються співпраця органів та структур, відбувається об'єднання зусиль, створення міжвідомчих механізмів супроводу Захисників та Захисниць України та їхніх родин, залучення громадських організацій та ініціатив.

Усі заходи програми можна згрупувати за такими ключовими напрямками:

1) Нематеріальні соціальні послуги (не потребують фінансування)

Програма передбачає системне забезпечення соціальних прав військовослужбовців та їхніх родин, зокрема:

- надання правової та консультативної допомоги;
- пріоритетне надання адміністративних послуг;
- соціальний супровід та комплекс соціальних послуг;
- інформаційна взаємодія з РТЦК та СП;
- приймання заяв на засоби реабілітації;
- сприяння у працевлаштуванні, професійній підготовці, перекваліфікації,

отриманні ваучерів та індивідуальному супроводі на робочому місці.

Ці заходи зміцнюють соціальну інтеграцію ветеранів у громаду та ринок праці.

2) Підтримка сімей полеглих, зниклих безвісти та полонених

Програма включає такі види допомоги:

- матеріальна підтримка для придбання путівок на відпочинок дітям загиблих і зниклих;
- щомісячні соціальні виплати дітям загиблих, зниклих чи полонених;
- одноразові допомоги до Дня матері та Дня батька;
- одноразові допомоги сім'ям зниклих безвісти чи полонених;
- відшкодування транспортних витрат для певних категорій членів сімей;
- заходи з увічнення пам'яті Захисників (банери, конструкції, інформаційні матеріали).

Ці заходи забезпечують моральну, психологічну та фінансову підтримку родинам, які зазнали непоправної втрати.

3) Медична та реабілітаційна підтримка

Програма охоплює:

- комплексну реабілітацію в закладах охорони здоров'я;
- відшкодування витрат на лікування зубів;
- відшкодування витрат на зубопротезування;
- оплату послуг спеціалізованого транспорту до закладів лікування;
- інші медичні послуги у межах ресурсів виконавців.

Цей блок спрямований на фізичне відновлення, лікування травм та адаптацію до повноцінного життя після участі у бойових діях.

4) Матеріальна підтримка ветеранів та військовослужбовців

Програма містить низку матеріальних допомог, зокрема:

- одноразова виплата особам, які отримали поранення чи каліцтво;
- одноразова допомога особам, мобілізованим або прийнятим на контрактну службу;
- надання житлових сертифікатів або допомоги на придбання житла;
- фінансова підтримка ветеранів для участі у заходах з вшанування пам'яті.

Виконавцями програми є різні структурні підрозділи міської влади:

Департамент соціального захисту та гідності — ключовий координатор фінансових та адміністративних заходів, серед яких:

- Вараський центр соціальних служб та послуг / ВМ ЦСС — реалізація соціальних сервісів, супроводу та психосоціальної підтримки.
- Вараська філія Рівненського ОЦЗ — професійна підготовка та працевлаштування.
- Управління освіти — забезпечення пільгового харчування дітей військових.
- Медичні заклади громади — реабілітаційні та лікувальні послуги.
- Вараський РТЦК та СП — інформаційне забезпечення та організаційна взаємодія.

На виконання Комплексної програми соціальної підтримки Захисників і Захисниць України та членів їх сімей на 2023-2025 роки департаменту соціального захисту та гідності виконавчого комітету Вараської міської ради було виділено з бюджету громади кошти на загальну суму 40 275,0 тис. грн [48].

2023 рік — 2 975,0 тис. грн

2024 рік — 18 040,0 тис. грн

2025 рік — 19 260,0 тис. грн

Таблиця 2.4

Назва заходу	Фінансування 2023 рік, (тис. грн)	Фінансування 2024 рік, (тис. грн.)	Фінансування 2025 рік, (тис. грн.)
Надання матеріальної допомоги для придбання путівки (оплати послуг) на відпочинок дітям загиблих (померлих), зниклих безвісти та тих, що перебувають у полоні Захисників та Захисниць України	270,0	360,0	360,0
Відшкодування витрат на проведення лікування зубів Захисників і Захисниць України та членів сімей загиблих (померлих), зниклих безвісти та тих, що перебувають у полоні Захисників та Захисниць України	1 250,0	1050,0	1250,0
Відшкодування витрат на проведення зубопротезування Захисників і Захисниць України та членів сімей загиблих (померлих), зниклих безвісти та тих, що перебувають у полоні Захисників і Захисниць України	750,0	2 550,0	1200,0
Надання одноразової грошової допомоги членам сім'ї Захисників та Захисниць України, які зникли безвісти чи перебувають в полоні	150,0	180,0	150,0
Виплата одноразової матеріальної допомоги до Дня Батька батькам загиблих (померлих), зниклих безвісти та тих, що перебувають у полоні Захисників та Захисниць України	150,0	450,0	900,0
Виплата одноразової матеріальної допомоги до Дня Матері матерям загиблих (померлих), зниклих безвісти та тих, що перебувають у полоні Захисників та Захисниць України	150,0	450,0	900,0
Надання щомісячної матеріальної допомоги дітям загиблих (померлих), зниклих безвісти та тих, що перебувають у полоні Захисників та Захисниць України	255,0	2700,0	2700,0
Надання одноразової грошової допомоги особам, які прийняті на військову службу за контрактом або мобілізовані до лав Збройних Сил України	Захід відсутній	5000,0	5000,0

Прод. табл. 2.3

Надання адресної допомоги на придбання житла Захисникам і Захисницям України та членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України	Захід відсутній	1000,0	3000,0
Забезпечення перевезення членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, зниклих безвісти (перебувають в полоні) Вараської міської територіальної громади до місць вшанування пам'яті Захисників, які віддали життя захищаючи суверенітет, територіальну цілісність і незалежність України та участі у інших заходах, в тому числі перевезення представників родин під час проведення поховань загиблих військовослужбовців	Захід відсутній	500,0	500,0
Відшкодування витрат за проїзд для військовослужбовців, які не мають статусу учасника бойових дій, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, членів сімей осіб, які зникли безвісти та тих, що перебувають у полоні Захисників та Захисниць України	Захід відсутній	500,0	100,0
Надання одноразової матеріальної допомоги особам, Захисникам і Захисницям України, які отримали поранення (контузію, каліцтво) під час безпосередньої участі у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України	Захід відсутній	3000,0	2000,0
Організація та забезпечення заходів із соціальної адаптації ветеранів війни і членів їх сімей	Захід відсутній	200,0	100,0
Відшкодування витрат за послуги з перевезення спеціалізованим транспортом до/з лікувальних закладів	Захід відсутній	Захід відсутн ий	500,0
Придбання та встановлення тимчасових конструкцій, банерів, інших матеріалів та елементів, пов'язаних з вшануванням пам'яті загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України	Захі д відсутній	Захід відсутн ий	300,0
Всього		7 900,3	938,9

Аналіз використання коштів, передбачених та використаних на реалізацію заходів Комплексної програми Захисників та Захисниць України на 2023-2-25 роки наведено на Рис. 2.4 та 2.5.

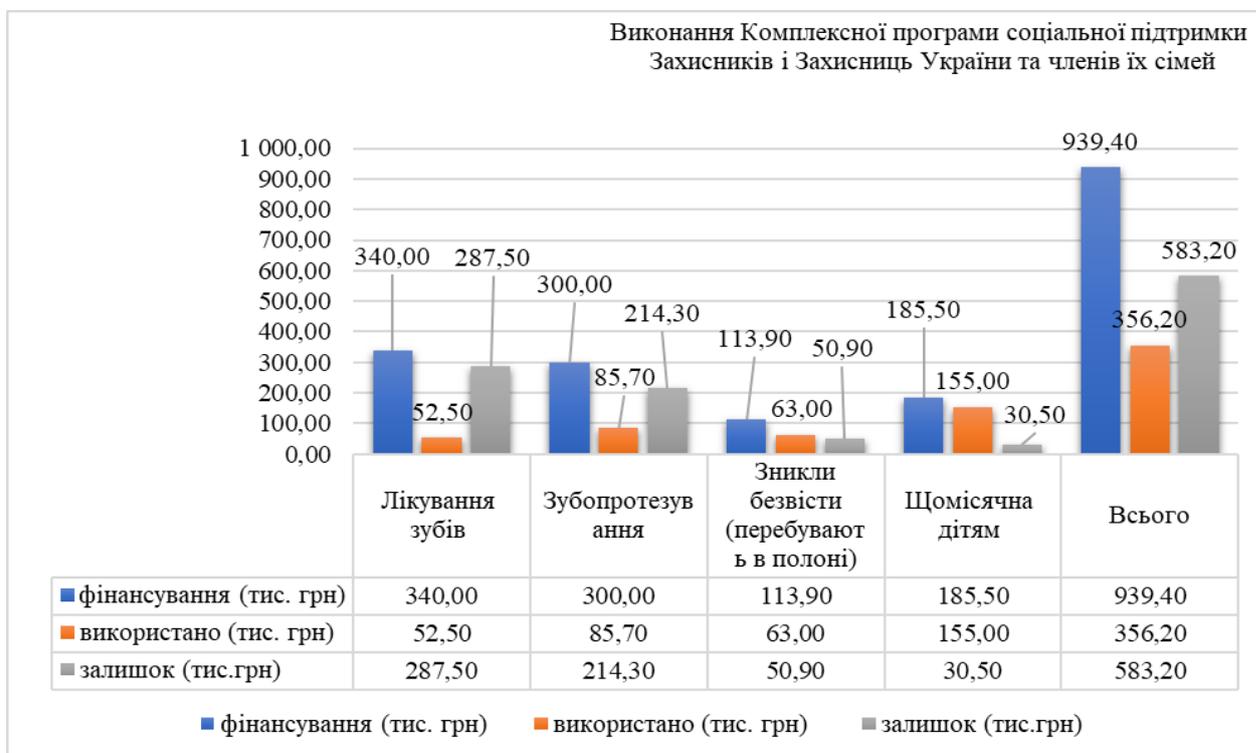

Рис.2.4. Аналіз використання Комплексної програми соціальної підтримки Захисників та Захисниць України та членів їх сімей у 2023 році

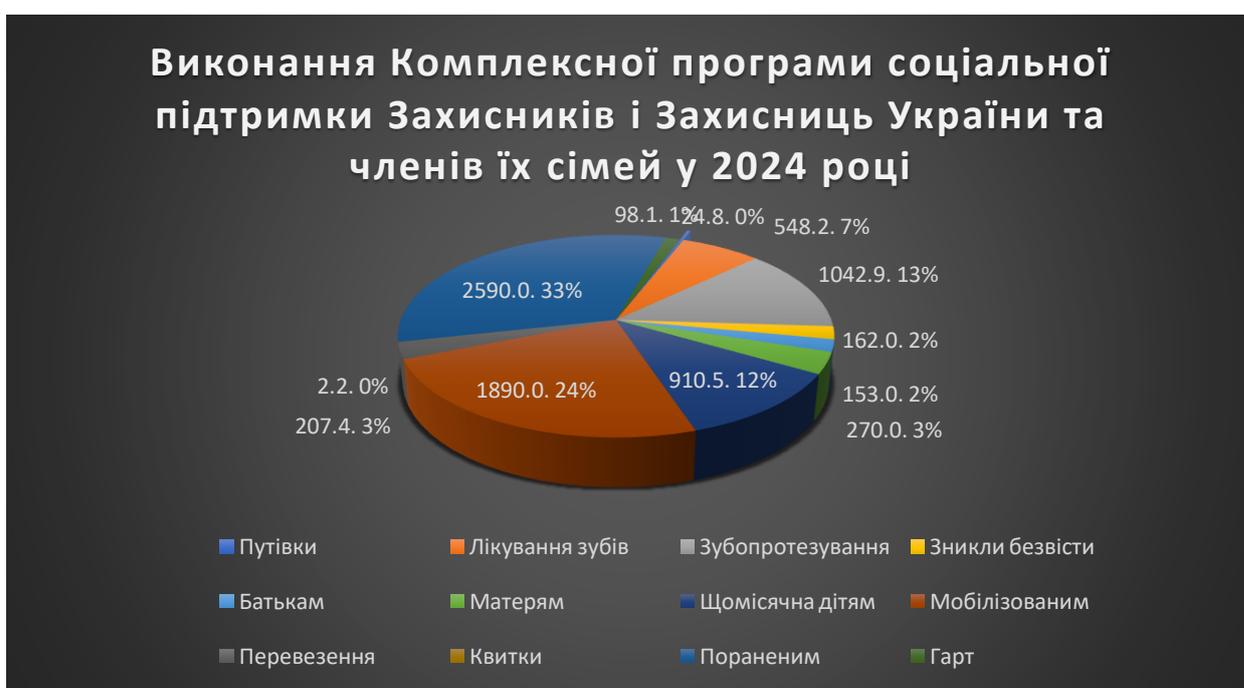

Рис.2.5. Аналіз використання Комплексної програми соціальної підтримки Захисників та Захисниць України та членів їх сімей у 2024 році

Результати реалізації заходів даної програми засвідчили доцільність її продовження та необхідність розширення напрямів підтримки, з урахуванням нових викликів та загального ускладнення соціально-економічної ситуації.

Тому рішенням Вараської Міської ради від 27.08.2025 року № 3003-PP-VIII прийнято рішення «Про затвердження Комплексної програми соціальної підтримки Захисників і Захисниць України та членів їх сімей на 2026-2028 роки».

Комплексна програма соціальної підтримки Захисників і Захисниць України та членів їх сімей на 2026-2028 роки (далі –Програма) –це дієвий «живий» механізм цільової підтримки, який забезпечить гнучку, адресну і своєчасну допомогу Захисникам і Захисницям України та членам їхніх родин, який налаштовується шляхом внесення змін, доповнень заходів та коригуванням обсягів фінансування Програми.

Передбачено збільшення обсягів фінансування у 3,18 рази, що відображає збільшення потреб ветеранів, актуальність підтримки даної категорії в умовах війни та пріоритетність цієї сфери в бюджетній політиці. Посилення медичної та житлової частини

Програма на 2026–2028 значно посилює:

- стоматологію (24 000 + 12 000 тис. грн),
- житло (компенсація внеску),
- лікування й реабілітацію.

Введено нові системні виплати:

- щорічна допомога до Дня захисників — 10 000 тис. щороку;
- фінансова підтримка сімей Захисників і Захисниць України у зв'язку з народженням дитини – 40 тис. грн;
- виплата компенсації за самостійне санаторно-курортне лікування особам з інвалідністю внаслідок війни, які брали безпосередню участь у бойових діях – 20 тис. грн;
- компенсація учасникам бойових дій частини першого внеску за програмою «Оселя за кредитом на придбання житла – до 300 тис.грн.;

- окремі блоки підтримки ветеранів для адаптації та оздоровлення.

Обидві Комплексні програми підтримки Захисників і Захисниць України – на 2023–2025 і 2026–2028 роки – формують єдину систему підтримки військовослужбовців, ветеранів та членів їх сімей у громаді, забезпечують безперервний, цілісний і пріоритетний соціальний захист військових у умовах війни. Їхня роль полягає в тому, щоб гарантувати гідність, підтримку та соціальну безпеку тих, хто захищає Україну.

2.4. Ефективність реалізації ветеранської політики у Вараській громаді: проблемні питання, виклики та перспективи

У Вараській міській територіальній громаді надання соціальних послуг забезпечується не лише установами соціального захисту, але й цілою мережею інших суб'єктів, які спільно впливають на добробут мешканців.

Насамперед, ключовим надавачем є Вараський центр соціальних служб та послуг, який разом із сектором соціального захисту та військового обліку (департаментом соціального захисту та гідності) та Службою у справах дітей відповідає за забезпечення потреб вразливих категорій населення.

Важливу роль відіграє сфера освіти, адже в закладах дошкільної та середньої освіти громади працюють асистенти дитини, які надають соціальну послугу супроводу під час інклюзивного навчання. Крім того, функціонує Вараський інклюзивно-ресурсний центр. Діяльність центру спрямована на забезпечення прав дітей з особливими освітніми потребами віком від народження до здобуття дошкільної та загальної середньої освіти (в тому числі у професійно-технічних навчальних закладах). Надання інклюзивно-ресурсним центром послуг з проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особам з особливими освітніми потребами старше 18 років, які здобувають освіту. Також у центрі проводиться комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини, а також надається психолого-педагогічна допомога та забезпечення системного кваліфікованого супроводження дітей з

ООП. Відділ освіти, культури та туризму, молоді та спорту реалізовує програми розвитку молоді та соціально-виховні ініціативи.

До надавачів соціальних послуг належать і заклади охорони здоров'я: КНП ВМР «Вараська багатопрофільна лікарня», КНП ВМР «Вараський центр первинної медичної допомоги» та Більськовільська амбулаторія КНП ВМР «ЦПМД». Вони забезпечують медичне обслуговування, профілактику захворювань, реабілітацію та підтримку осіб, які потребують медичної допомоги.

Важливим елементом є правоохоронні та превентивні органи: поліція, яка здійснює захист прав дітей, реагує на випадки домашнього насильства та правопорушення серед неповнолітніх, а органи пробації займаються ресоціалізацією осіб, які відбули покарання.

Значний внесок у систему підтримки роблять громадські та релігійні організації, які надають гуманітарну допомогу, підтримують внутрішньо переміщених осіб, сімей з дітьми, осіб похилого віку, осіб з інвалідністю, військових та членів їх родин, та організують соціальні ініціативи, забезпечують духовну й матеріальну підтримку.

На рівні району та області взаємодія при наданні соціальних послуг у Вараській громаді здійснюється через управління соціального захисту населення Вараської РДА, Рівненський обласний центр соціальних служб, департамент соціальної політики Рівненської ОДА, заклади охорони здоров'я. Ці суб'єкти забезпечують комплексну підтримку мешканців громади та сприяють реалізації державних і обласних соціальних програм.

Рівненський обласний центр соціальних служб координує діяльність місцевих центрів та надає методичну допомогу у соціальній роботі, організації кризових та профілактичних заходів, супроводі сімей/осіб у складних життєвих обставинах та вразливих груп населення. Управління соціального захисту населення Вараської РДА є ключовим суб'єктом взаємодії у сфері надання соціальних послуг на районному рівні, який відповідає за реалізацію державних і обласних програм соціального захисту та контролює виконання законодавчих

норм. Департамент Рівненської ОДА відповідає за реалізацію соціальних програм на території області, контроль за призначенням соціальних виплат, пільг, допомог.

Заклади охорони здоров'я району та області забезпечують медичне обслуговування, профілактику захворювань, реабілітацію осіб з інвалідністю та підтримку осіб похилого віку.

Така взаємодія суб'єктів району та області дозволяє забезпечити комплексний підхід до соціального захисту, об'єднати ресурси, уникнути дублювання послуг, підвищити доступність допомоги та створити умови для ефективного реагування на потреби всіх категорій мешканців Вараської міської територіальної громади, включаючи осіб похилого віку, осіб з інвалідністю, дітей-сиріт, внутрішньо переміщених осіб та військослужбовців.

Таким чином, система суб'єктів надавачів соціальних послуг у Вараській МТГ є комплексною і включає соціальні, освітні, медичні, правоохоронні, громадські та державні структури, що забезпечує широкий спектр допомоги та підтримки мешканців громади.

Проте Вараська територіальна громада стикається з низкою **ключових викликів**, що стримують розвиток доступного та інклюзивного середовища.

Насамперед, це недостатня транспортна доступність для маломобільних осіб. Комунальні структури громади не мають достатньої кількості спеціалізованих транспортних засобів з підйомниками та пристосуваннями для людей на візках або тих, хто потребує фізичного супроводу. Внаслідок цього люди з обмеженою мобільністю фактично обмежені у можливості самостійно вести активне життя, відвідувати установи, проходити реабілітацію та отримувати необхідні соціальні послуги.

Безбар'єрність у громаді залишається на недостатньому рівні, що значно ускладнює доступ маломобільних осіб до життєво важливих сервісів. Попри хорошу інфраструктуру медичних та реабілітаційних закладів, шлях до них часто виявляється недоступним через проблеми з дорожнім покриттям, відсутність пандусів належного стандарту, брак тактильної плитки чи зручних

входів для незрячих та слабозорих. Таким чином, фізичні бар'єри продовжують залишатися однією з найпотужніших невидимих перепон.

Найбільш гостро ці проблеми відчувають жителі сільських територій громади.

Шлях до міста Вараш, де зосереджено основних надавачів соціальних, медичних та адміністративних послуг, часто ускладнений бездоріжжям, відсутністю твердого покриття й нестачею громадського транспорту, адаптованого для маломобільних осіб. В умовах старіння населення та зростання кількості ветеранів, які повертаються зі складними пораненнями, контузіями та потребують довготривалого лікування, ця проблема стає критичною.

Матеріальна база комунальних соціальних установ потребує значного посилення.

Ідеться не лише про оновлення приміщень, а й про інвестиції в людський ресурс — підвищення престижу професії соціального працівника, належну оплату праці, розширення штатів. Соціальні служби мають бути не лише інституціями допомоги, а й точками сили для громади.

Проблема з житлом для ветеранів залишається однією з найбільш значущих.

Станом на сьогодні на обліку в департаменті соціального захисту перебуває 161 ветеран, який потребує покращення житлових умов. З огляду на інтенсивність та тривалість війни, ця кількість надалі лише зростатиме, що формує потребу у стратегічних програмах житлового забезпечення.

Соціальні послуги, які б адресували потреби ветеранів та осіб з інвалідністю внаслідок війни, розвинені недостатньо.

У громаді майже відсутні або функціонують обмежено такі важливі сервіси, як денний та стаціонарний догляд, підтримане проживання, фізичний супровід та інші види індивідуальної підтримки, які є необхідними для людей, що тимчасово або постійно втратили здатність до самообслуговування.

Немає чіткого, зручного та зрозумілого маршруту отримання соціальних послуг та виплат для ветеранів і членів їхніх родин.

Соціальна робота має починатися з моменту мобілізації: перший контакт із родиною, супровід, інструкції, пояснення, підтримка при переїзді в іншу громаду. Нині такі процеси є розрізненими, що ускладнює їх для самих військових та їхніх сімей і знижує рівень довіри до системи соціального захисту.

Для створення ефективної системи підтримки ветеранів, надання соціальних послуг, підвищення їх якості та рівня задоволення потреб отримувача в соціальних послугах у Вараській міській територіальній громаді необхідно реалізувати низку завдань проаналізованих у PEST-аналізі (Таблиця 2.5.):

Таблиця 2.5

Політичні	Залучення ветеранів до громадських організацій та політичної діяльності на рівні громади
	Утворення ради ветеранів
	Участь ветеранів у громадських слуханнях та розробці місцевих програм
Технологічні	Облаштування безбар'єрного середовища з метою підвищення їх доступу до отримання життєвонеобхідних послуг.
	Запровадження послуги "Соціального таксі" для осіб з інвалідністю внаслідок війни
	Розробка платформи цифрових послуг для ветеранів, що надаються у громаді
	Впровадження системи психологічного онлайн-підтримки 24/7

Прод. табл. 2.5.

Економічні	Фінансова допомога для ветеранів та членів їх родин (пенсії та інші грошові виплати, одноразові виплати та компенсації)
	Житлове забезпечення (Надання житла або допомога у його придбанні; поліпшення житлових умов)
	Організація санаторно-курортного лікування для ветеранів та членів їх родин
Соціальні	Запровадження послуги надання притулку з залученням недержавного партнерства та наявного ресурсу у громаді серед релігійних організацій з реєстрацією даних надавачів у Реєстрі;
	Запровадження послуги денний догляд/денне перебування;
	Запровадження послуги фізичний супровід осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, порушення зору
	Запровадити послугу підтримане проживання осіб з інвалідністю
	Забезпечити надання послуг шляхом соціального замовлення, співпраці з іншими органами місцевого самоврядування, державно-приватного партнерства або залучення фізичних осіб до надання соціальних послуг

Висновок до розділу 2

Проведений аналіз засвідчив, що Вараська міська територіальна громада має розвинену організаційно-правову та інституційну базу для реалізації публічної політики у сфері соціального захисту та підтримки ветеранів війни. На території громади функціонує розгалужена мережа суб'єктів надання соціальних послуг – департамент соціального захисту та гідності, Вараський центр соціальних служб та послуг, медичні заклади, заклади освіти, ЦНАП, а

також громадські й релігійні організації, що забезпечує комплексність підходів та багатовекторну підтримку вразливих категорій населення, зокрема Захисників, Захисниць та членів їх сімей. Важливим кроком стало створення спеціалізованого відділення соціально-психологічної допомоги сім'ям Захисників та Захисниць, впровадження сервісу «Адмінсервіс Ветеран» та мобільного формату обслуговування через «Мобільну валізу», що сприяє підвищенню доступності послуг і зменшенню бюрократичних бар'єрів.

Місцеві цільові програми – Програма соціальної допомоги та підтримки мешканців на 2024–2026 роки та дві Комплексні програми соціальної підтримки Захисників і Захисниць України (на 2023–2025 та 2026–2028 роки) – формують цілісну систему фінансової й організаційної підтримки ветеранів та їхніх родин. Вони передбачають широкий спектр заходів: від прямих матеріальних допомог, медичної та реабілітаційної підтримки, компенсації витрат на лікування, проїзд, поховання і житло – до заходів соціальної інтеграції, вшанування пам'яті полеглих та посилення адресності допомоги. Збільшення фінансування у наступному програмному періоді, особливо за медичними, житловими та компенсаційними напрямками, демонструє зростання пріоритетності ветеранської політики в бюджетній політиці громади.

Водночас виявлені суттєві проблеми, що обмежують ефективність реалізації існуючої системи: низький рівень транспортної доступності та безбар'єрної інфраструктури для маломобільних осіб, особливо в сільській місцевості; недостатній розвиток послуг денного та стаціонарного догляду, підтриманого проживання та фізичного супроводу для ветеранів і осіб з інвалідністю внаслідок війни; обмеженість матеріальної бази комунальних надавачів соціальних послуг і кадровий ресурс; відсутність чіткого, прозорого й зрозумілого «маршруту» отримання послуг і виплат, який би супроводжував сім'ю від моменту мобілізації до демобілізації та подальшої реінтеграції. Окремим системним викликом є незадоволена потреба ветеранів у покращенні житлових умов, що вже сьогодні фіксується у значній кількості осіб на обліку та має тенденцію до зростання.

Таким чином, система публічного регулювання та соціальних послуг для ветеранів у Вараській громаді загалом є розвиненою, комплексною та динамічною, однак потребує подальшого посилення в напрямі розвитку безбар'єрної інфраструктури, розширення спектра спеціалізованих послуг для ветеранів, зміцнення кадрового та матеріально-технічного потенціалу соціальних служб, а також впровадження інтегрованої моделі «маршруту ветерана». Реалізація окреслених завдань і запропонованих політичних, технологічних, економічних та соціальних заходів дозволить підвищити ефективність ветеранської політики та забезпечити більш повну відповідність системи соціального захисту реальним потребам Захисників, Захисниць та членів їхніх родин.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ НА РІВНІ ГРОМАД

3.1. Оптимізація нормативно-правового та фінансово-економічного забезпечення соціального захисту ветеранів

Однією з найбільших стратегічних проблем, з якою стикається Україна у післявоєнному періоді, є необхідність перегляду й оновлення системи соціального захисту ветеранів. Зважаючи на зростання чисельності осіб зі статусом учасника бойових дій, які повертаються до цивільного життя, постає нагальна потреба в побудові цілісної, адресної, ефективної та фінансово збалансованої системи підтримки, орієнтованої не лише на задекларовані пільги, а на реальну діючу інфраструктуру послуг і сервісів. Актуальність реформування законодавства полягає не лише в технічному оновленні термінології, а й у переосмисленні самих підходів до визначення ветеранських статусів, пріоритетів підтримки, засад фінансування. Законодавче поле має бути адаптоване до нових соціально-економічних реалій: потреби у психологічній підтримці, фізичній реабілітації, соціальній інтеграції, працевлаштуванні, участі ветерана в житті громади, доступу до освіти, а також до цифрових державних послуг.

Це підтверджується як практикою державного управління, так і положеннями Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року [40].

План дій на 2024–2027 роки містить низку конкретних операційних цілей: координація ветеранської політики, забезпечення доступу до послуг, відновлення фізичного й ментального здоров'я, працевлаштування, підтримка сімей, економічна незалежність. Ці напрями інтегровані в модель оцінки ефективності — від репрезентативного збору даних до моніторингу добробуту бенефіціарів. Таким чином, реалізація Стратегії не обмежується законодавчими

деклараціями, а передбачає системну трансформацію самої структури ветеранської підтримки, її процедур, інструментів і критеріїв успішності.

Удосконалення фінансово-економічного забезпечення соціального захисту ветеранів передбачає поступовий перехід від пільгового підходу до адресного надання послуг. Бюджетні витрати повинні коригуватись на основі аналітики, рівня задоволеності отриманими послугами та впливу на якість життя ветеранів. У зв'язку з цим важливо впровадити практику щорічного перегляду операційного плану, що забезпечить адаптацію до змін середовища й потреб спільноти. Електронний кабінет ветерана, цифрова ідентифікація прав на послуги, система «єдиного вікна» — усе це має стати не винятком, а нормою нової політики.

Важливою складовою оновлення є зміна фокусу: з одноразової підтримки — на довготривалу стратегію розвитку людського капіталу. Створення умов для професійного зростання, відкриття власної справи, інклюзивна освіта для дітей ветеранів, медичні та реабілітаційні послуги — усе це закладено в оновлену модель державного забезпечення.

Крім того, Стратегія передбачає глибоку трансформацію суспільного образу ветерана — з об'єкта допомоги на суб'єкта державотворення. Через механізми поваги, вшанування, участі у формуванні безпекового середовища та освітніх проєктах, ветеран стає активним учасником національної ідентичності та безпеки.

Таким чином, схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року є не просто актом політичної волі, а логічним кроком до європейської моделі державного управління, де соціальний контракт із ветеранами — це не пільги, а партнерство. Це партнерство базується на довірі, ефективності та повазі. Саме тому реалізація операційного плану 2024–2027 років має стати індикатором зрілості української держави та її здатності цінувати тих, хто боронить її майбутнє.

Стратегія акцентує увагу на поетапному реформуванні підходів — від моменту служби, до звільнення, реінтеграції та участі у розбудові держави. Це

відповідає новій філософії державного управління: не лише компенсувати втрати, а сприяти зростанню. У цьому контексті реалізація положень Стратегії вимагає синхронізації нормативно-правових актів, зокрема шляхом ухвалення Кодексу законів про Захисників і Захисниць державності та незалежності України, який має замінити фрагментарне законодавство. Цей документ має замінити застаріле і розпорошене законодавство, що складається з десятків актів, які часто суперечать одне одному або дублюють функції. Кодекс вперше системно визначає, хто такий Захисник або Захисниця, які категорії осіб мають право на державну підтримку, і головне – якою ця підтримка повинна бути[45].

Проєктом акта передбачається визначити:

- загальні та основні положення про основи, принципи, завдання ветеранської політики, категорії ветеранів та гарантії, а також положення про Єдиний державний реєстр ветеранів, підтвердження та верифікація статусів ветеранів, фінансування та захист прав ветеранів, відповідальність та захист прав ветеранів;
- правовий статус ветеранів війн ХХ століття та членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війн ХХ століття, державну підтримку зазначених категорій осіб; правовий статус ветеранів/ветеранок, ветеранів/ветеранок іноземців та членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів/ветеранок іноземців, їх державну підтримку;
- правовий статус постраждалих учасників Революції гідності та членів сімей загиблих (померлих) Героїв Небесної Сотні, їх державну підтримку;
- правовий статус правовий статус осіб — працівників підприємств, установ, організацій, які залучалися та брали безпосередню участь у забезпеченні проведення заходів, спрямованих на відсіч збройної агресії Російської Федерації чи іншої держави проти України та членів сімей загиблих (померлих) таких осіб;
- сформувати цілісну систему правового регулювання у сфері ветеранської політики.

Важливим нововведенням є відхід від підходу, де пільги надаються лише за наявності формального статусу, незалежно від реальних потреб. Натомість пропонується модель індивідуалізованої підтримки, яка враховує фізичний і психологічний стан ветерана, його кар'єрні перспективи, соціальне оточення. Така модель відкриває шлях до персоналізованих рішень, гнучкого фінансування, результативної взаємодії з кожним ветераном. Система має змінити фокус з матеріальних пільг, які часто не використовуються або є застарілими, на доступ до сервісів – медичних, освітніх, психологічних, юридичних, профорієнтаційних тощо.

У межах реінтеграційної політики важливе місце займає створення системи переходу від військової служби до цивільного життя. Це включає: раннє планування перед звільненням, профорієнтацію, доступ до освітніх і підприємницьких програм, супровід у сфері ментального здоров'я. Саме в цій площині має відбуватися зміщення з надання пасивних пільг до активних послуг, що стимулюють особисту відповідальність і розвиток. За результатами соціологічних досліджень Українського ветеранського фонду, саме перший рік після звільнення є найважчим для ветеранів – саме тоді вони найчастіше стикаються з фінансовими труднощами, втратою соціальних зв'язків, проблемами зі здоров'ям та психологічною нестабільністю.

Проект Кодексу передбачає, що процес реінтеграції має починатися ще до демобілізації – ветеран повинен мати персональну «дорожню карту» повернення до цивільного життя, з чіткими орієнтирами: де отримати консультації, як скористатися державними послугами, які програми доступні саме для нього або неї. Також важливим є доступ до професійної освіти, перекваліфікації, грантових програм для відкриття бізнесу, а також забезпечення правової підтримки в оформленні документів і зверненні до соціальних служб.

Не менш важливою є цифровізація цієї системи. Запровадження електронного кабінету ветерана, як передбачено в Кодексі, дозволить спростити доступ до послуг, зменшити навантаження на чиновників,

мінімізувати ризики зловживань і корупції. Ветерани зможуть самостійно подати заяви, стежити за статусом своїх запитів, отримувати актуальну інформацію без потреби в живих чергах чи багатоетапній комунікації з установами. Водночас захищеність персональних даних має бути на найвищому рівні. Це також створить умови для збору статистики, моніторингу запитів, виявлення системних проблем у сфері надання послуг.

Аналітичні дані вказують на те, що значна частина ветеранів не планує повертатися на попереднє місце роботи, що свідчить про зміну життєвих орієнтирів. Відповідно, система підтримки має пропонувати альтернативи: навчання новим професіям, підтримку ветеранського бізнесу, забезпечення інклюзивного ринку праці. Також надзвичайно важливим є подолання стигматизації ветеранів у суспільстві. Опитування демонструють наявність упереджень щодо психологічної стабільності ветеранів, що може створювати бар'єри на ринку праці. Це вимагає цілеспрямованої комунікаційної політики та зміни суспільного образу ветерана — з «травмованої особи» на «лідера, фахівця, активного громадянина».

Фінансово-економічна складова реформи потребує окремої уваги. За нинішньої системи витрати на підтримку ветеранів формуються без достатнього аналізу їх ефективності – кошти спрямовуються на пільги, які або не використовуються, або не дають позитивного ефекту. Проект Кодексу пропонує принципово нову логіку – фінансування має бути орієнтоване на реальні результати: кількість ветеранів, які отримали допомогу, рівень їхнього задоволення, реальні зміни в якості життя. Це дозволяє не лише оптимізувати витрати, а й побудувати прозору систему звітності перед суспільством, у тому числі за допомогою моніторингу й оцінки ефективності політики.

Ще один важливий елемент – визнання ветеранів у суспільстві. Необхідно подолати стигматизацію, яка часто асоціює ветеранів із психоемоційною нестабільністю, насильством або загрозами. Кодекс акцентує увагу на вихованні культури поваги: через підтримку проєктів у сфері національної пам'яті, створення документальних фільмів, музеїв, мистецьких ініціатив,

популяризацію позитивного образу Захисника як людини честі, відповідальності й відваги. Такі проєкти сприяють не лише визнанню, а й формуванню позитивної моделі для майбутніх поколінь.

Реалізація положень Кодексу вимагатиме відповідної політичної волі та належної законодавчої підтримки. Передбачено створення робочих груп, які залучатимуть експертів, представників ветеранських спільнот, правників, медиків, щоб розробити підзаконні акти та напрацювати механізми реалізації запропонованих змін. Обов'язковою умовою є тестування нової системи перед повноцінним запуском – це дозволить виявити слабкі місця й уникнути ризиків.

Отже, оптимізація нормативно-правового і фінансово-економічного забезпечення соціального захисту ветеранів в Україні не є просто технічною реформою – це питання справедливості, довіри до держави, а в ширшому сенсі – державності як такої. Люди, які стали на захист країни, мають отримати не лише подяку, а й реальні механізми підтримки, що дозволять їм бути повноцінними учасниками мирного життя, професійно реалізовуватися, виховувати дітей, відчувати себе потрібними. Саме такий підхід і закладено в основу нового Кодексу, і саме в цьому напрямі має розвиватися вся ветеранська політика України.

3.2. Розробка та обґрунтування моделі вдосконалення системи надання соціальних послуг ветеранам війни та членам їх сімей на рівні територіальної громади

У зв'язку з процесами, які відбуваються в Україні, виникає необхідність реформування системи організації соціальної і професійної адаптації військовослужбовців, ветеранів та членам їх сімей до умов цивільного життя. Огорнути турботою, створити умови для успішної реінтеграції в життя громади ветеранів та ветеранок війни, членів їхніх сімей, родин загиблих, зниклих безвісти, Захисників і Захисниць України – першочергові завдання для посадовців органів місцевого самоврядування.

Враховуючи це Вараська МТГ систематично затверджує різні Програми щодо підтримки Захисників і Захисниць, адже це є пріоритетним завданням. Також, відповідно до викликів сьогодення постійно вносяться зміни до вже прийнятих Програм та розроблено Стратегію розвитку Вараської МТГ на період до 2027 року та Програму економічного і соціального розвитку Вараської міської територіальної громади на 2026 рік.

Розробка Стратегії базувалася на принципах рівності, що гарантують рівень прав та можливості для всіх людей, незалежних від їх переконань, стану, віку, стану здоров'я, національності чи соціального статусу. Документ спрямований на створення умов для самореалізації кожної особи та усунення дискримінації.

В процесі формування та розробки стратегії, важливим завданням стало складення чітких, конкретних цілей та завдань, тож було визначено 4 основні стратегічні цілі:

1. Людський капітал – основа процвітання громади.
2. Розбудова медико-соціального простору громади.
3. Територія комфортного і безпечного життя.
4. Конкурентоспроможна економіка як основа сталого розвитку громади.

Визначені стратегічні цілі будуть впроваджуватися через призму операційних цілей та завдань.

Однією з стратегічних, операційні цілі та завдання Стратегії розвитку Вараської МТГ на період до 2027 р. є розбудова медико-соціального простору громади, що включає ряд операційних цілей та завдань.

Таблиця 3.1

Операційні цілі	Завдання
2.1. Забезпечення якості та доступності медичних послуг	2.1.1. Розвиток системи надання медичних послуг населенню та запобігання захворюванням мешканців громади
	2.1.2. Сприяння розвитку паліативної, хоспісної системи допомоги населенню

	2.1.3. Реновація вторинної ланки системи охорони здоров'я громади: оновлена інфраструктура, якісні та доступні послуги
2.2. Модернізація системи соціального захисту	2.2.1. Розширення переліку, покращення якості та доступності надання соціальних послуг
	2.2.2. Забезпечення умов для залучення до активного суспільного життя вразливих верств населення, внутрішньо переміщених осіб та ветеранів АТО/ООС
	2.2.3. Розвиток умов для соціального становлення молоді, волонтерства, дотримання прав людини та гендерної рівності
	2.2.4. Підтримка громадських ініціатив в соціальній сфері та профілактика негативних соціальних явищ

Звертаючи увагу на головні питання, які стримують формування здорової громади, головними напрямками спрямування спільних зусиль у найкоротшій перспективі повинні мати такий зміст: підвищення якості медичних послуг та оновлення медичної інфраструктури із особливою увагою на формування ефективних мереж закладів охорони здоров'я. Громада має ввести заклади первинної ланки приєднаних сільських територій в спільну систему надання медичних послуг її мешканцям. Головним завданням є визначення і формування спроможної мережі охорони здоров'я Вараської МТГ є:

- забезпечення своєчасного доступу населення до медичних послуг в межах єдиного медичного об'єднання громади, розвиток системи громадського здоров'я з метою формування та реалізації в громаді ефективної політики для збереження та зміцнення здоров'я населення, збільшення тривалості та покращення якості життя, попередження захворювань, продовження активного, працездатного віку та заохочення до здорового способу життя; - підвищення доступності та ефективності медичного обслуговування з урахуванням потреб усіх груп населення;

- профілактика, виявлення на ранніх стадіях та лікування найбільш небезпечних захворювань, зокрема серцево-судинних та онкологічних;

- збереження життя та охорона здоров'я матерів та дітей.

У відповідності до цього, в межах операційної цілі «Забезпечення якості та доступності медичних послуг» визначено наступні стратегічні завдання:

- Розвиток системи надання медичних послуг населенню та запобігання захворюванням мешканців громади.

- Реновація вторинної ланки системи охорони здоров'я громади: оновлена інфраструктура, якісні та доступні послуги.

- Сприяння розвитку паліативної, хоспісної системи допомоги населенню.

Очікувані результати:

- забезпечення надання якісних медичних послуг на території Вараської МТГ;

- осучаснення послуг, що надаються мешканцям на базовому медичному рівні;

- охоплення максимальної кількості потребуючих опікою на дому;

- надання паліативної, хоспісної допомоги на території громади;

- збільшення відсотку осіб, що отримують лікування на ранніх стадіях хвороби;

- запобігання відтоку кадрів з медичної сфери;

Ключовим напрямком соціальної реформи в громаді є модернізація системи соціального захисту, що відбувається в розширенні обмеження соціальними послугами осіб, які їх потребують, і посилення превентивних заходів.

Внаслідок жорстокої збройної агресії російської федерації у громаді фіксується безпрецедентна кількість внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО), які потребують підтримки матеріального, соціального та психологічного характеру. Такі особи пройшли непрості випробування внаслідок бойових дій, позбавлені можливості працювати і вести буденний спосіб життя через те, що втратили власне житло.

Задля збереження зростання як України, так і громади важливо було долучати ВПО до соціально-економічних процесів громади, на яких ВПО знайшли прихисток. ВПО мають бути впевнені в отриманні соціальних гарантій (можливості працевлаштування, отримання медичних та освітніх послуг) та, найголовніше, мати належні житлові умови.

В рамках операційної цілі «Модернізація системи соціального захисту» визначено наступні стратегічні завдання:

Розширення переліку, покращення якості та доступності надання соціальних послуг,

Забезпечення умов для залучення до активного суспільного життя вразливих верств населення, внутрішньо переміщених осіб та ветеранів АТО/ООС,

Розвиток умов для соціального становлення молоді, волонтерства, дотримання прав людини та гендерної рівності,

Підтримка громадських ініціатив в соціальній сфері та профілактика негативних соціальних явищ.

Очікувані результати:

- розвиток системи соціального захисту через впровадження новітніх технологій та інноваційних моделей;
- збільшення соціальних послуг особами, які їх потребують; забезпечення догляду та виховання дітей у сім'ї; запобігання домашньому насильству;
- формування гендерної культури та усунення гендерних стереотипів у суспільстві;
- підтримка громадських ініціатив у соціальній сфері;

Надзвичайно важливим та актуальним в рамках операційних цілей є завдання з підвищення спроможності Вараської міської ради у питаннях ветеранської політики та підтримки їх родин в умовах війни.

Задля забезпечення соціального захисту ветеранів та ветеранок, які служили в оборонних силах та приймали безпосередню участь у війні, є гостра

потреба в запровадженні у Вараській територіальній громаді моделі активної політики соціального захисту, що скрадатиметься з ряду заходів та ініціатив.

Доступ до інформації та адміністрування. Сформувані зрозумілий покроковий «маршрут» для отримання виплат і соціальних послуг, а також доступну мапу чинних соціальних та інших гарантій, як державних, так і тих, що діють у громаді, про які військовослужбовці повинні дізнаватися ще на етапі мобілізації. Важливо одразу налагодити взаємний зв'язок та комунікацію між сім'єю військовослужбовця та органом місцевого самоврядування чи фахівцями соціальних служб, та надавати їм допомогу за необхідності. Така форма взаємодії буде сприяти формуванню довірливих відносин між сім'єю військовослужбовця, а в майбутньому ветерана, та органами місцевої влади. Під час демобілізації одним із ключових кроків цього маршруту має стати професійна консультація фахівця із супроводу ветеранів, що включатиме оцінку його/її потреб у соціальних послугах. За результатами такої оцінки фахівець зможе надати рекомендації щодо соціальних чи інших послуг, які можуть бути корисними ветерану. Метою консультації є інформування про доступні послуги, роз'яснення їхнього змісту, умов отримання та процедур оформлення.

Медична допомога. Забезпечення доступу ветеранів та ветеранок до якісної і безкоштовної медичної допомоги, зокрема психологічної реабілітації. До надавачів медичних послуг, що діють у громаді належать КНП ВМР «Вараська багатопрофільна лікарня», КНП ВМР "Вараський центр первинної медичної допомоги" та Більськовільська амбулаторія КНП ВМР «ЦПМД». Вони забезпечують медичне обслуговування, профілактику захворювань, реабілітацію та підтримку осіб, які потребують медичної допомоги. На базі Вараської багатопрофільної лікарні за підтримки Швейцарії та з ініціативи проєкту «Психічне здоров'я для України» (МН4U) працює Центр психічного здоров'я. Проте існує гостра проблема у спеціалізованих медичних центрах, які надаватимуть психіатричну допомогу у стаціонарних умовах.

Соціальна адаптація та реінтеграція як комплексний підхід, який передбачатиме соціальну, психологічну, економічну підтримку, яку повинні забезпечити у тісній співпраці державні органи, органи місцевого самоврядування, громадські організації та бізнес, створення програм просвітництва та інформування суспільства про проблеми ветеранів та ветеранок, запровадження систем моніторингу та оцінки якості послуг. Впроваджувати програми підвищення кваліфікації, які б охоплювали всіх працівниць та працівників сфери надання соціальних послуг на різних посадах (соціальних робітників, соціальних менеджерів, фахівців із супроводу ветеранів, фахівців з соціальної роботи) щодо етичної комунікації з учасниками й учасницями бойових дій.

Фінансова підтримка. Актуалізація пільг та надання цільової матеріальної допомоги найбільш вразливим категоріям. Міські цільові програми мають слугувати інструментом створення локального механізму цільової підтримки, який забезпечить гнучку, адресну і своєчасну допомогу Захисникам і Захисницям України та членам їхніх родин. Важливо розуміти, що процес отримання пільг на комунальні послуги не завершується одиничним зверненням до структур, тому є велика потреба в інформуванні ветеранок та ветеранів у разі змін. Важливо аби до розробки проектів програм долучались не лише органи виконавчої чи місцевої влади, а й експертне середовище та самі ветерани [28]. Оскільки всебічне сприяння розвитку потенціалу та експертизи ветеранської політики у таких сферах, як управління, розробка програм чи стратегічне планування, можуть значно розширити її можливості. У перспективі їх діяльність може стати важливою складовою у державній підтримці майбутніх ветеранів [35].

Вирішення житлового питання. Більшість ветеранів та ветеранок не мають житла та потребують поліпшення житлових умов. Програми та заходи, які діяли у Вараській громаді до сьогодні, як приклад, надання адресної допомоги на придбання житла Захисникам і Захисницям України та членам

сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, не може закрити наявної потреби. Тому важливо розробити механізм, відшкодування при наданні пільгового кредиту на житло. Успішним прикладом вирішення житлового питання на державному рівні може бути «Оселя, що користується попитом серед пільгових категорій. Органу місцевого самоврядування слід напрацювати дієвий механізм компенсація частини першого внеску за програмою «Оселя за кредитом на придбання житла.

категорій, які мають право отримати кредит під 3%

Інформаційна взаємодія. Варто також забезпечити представникам органів місцевого самоврядування доступ (прямий або до узагальнених показників) до інформації про кількість учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни в громадах, а також спростити отримання інших даних про населення, необхідних для ефективного планування розвитку системи соціальних послуг. Зокрема, йдеться про дані Пенсійного фонду України та інформацію щодо доходів громадян. Для реалізації цього завдання доцільно врахувати можливості, передбачені функціоналом Єдиного реєстру ветеранів війни та ЄІССС.

Необхідно також вирішити ключові проблеми, пов'язані зі збором даних під час оцінки потреб населення громади у соціальних послугах. Передусім слід налагодити обмін адміністративною інформацією між установами та відомствами, щоб фахівці та фахівчині ОМС, залучені до проведення оцінки, мали можливість отримувати потрібні дані від організацій обласного рівня, зокрема від медичних закладів. Важливо також узгодити методики збору статистичних даних із реформою територіально-адміністративного устрою, аби громади мали доступ до релевантних статистичних показників, необхідних для якісного планування у сфері соціального захисту.

Безбар'єрність. Важливо підвищувати рівень безбар'єрності транспортної та соціальної інфраструктури, зокрема, починаючи з розробки планів впровадження інклюзії та реалізації у Вараській громаді відповідних проєктів. Попри високий рівень розвитку послуг у сфері охорони здоров'я, соціальних та

адміністративних послугах, тощо, маломобільні особи стикаються з перешкодами доступу до таких закладів (пошкоджене асфальтне покриття, відсутність належно облаштованих з'їздів, відсутність тактильної плитки для незрячих та слабозрячих мешканців громади), що значно ускладнює доступ таких осіб до отримання необхідних послуг через неможливість самостійного, вільного пересування та відсутності безбар'єрної інфраструктури. Найбільш критичною проблема є для сільських мешканців громади. Оскільки, логістика з сільських територій до міста Вараш, де зосереджені надавачі послуг, ускладнена як на рівні доступності до зупинок громадського транспорту (відсутність твердого покриття або його поганий стан), так і на рівні транспортування (відсутність громадського транспорту, адаптованого під потреби маломобільних осіб). Враховуючи тенденцію до «старіння населення» та значну кількість ветеранів, які повертаються з війни та потребують тривалого лікування та реабілітації внаслідок поранення чи контузії, проблема доступності набуває все більшої актуальності.

Сприяння у розвитку соціальних транспортних послуг, що потребують спеціалізованого транспорту, облаштованого для використання людьми з інвалідністю та обмеженою мобільністю, зокрема послуги «Соціальне таксі».

Пам'ять та вшанування. Створення просторів пам'яті та музейних експозицій, присвячених ветеранам і ветеранкам. Просування в суспільстві позитивного й шанобливого образу українського ветерана та ветеранки. Активне залучення ветеранів до формування патріотичної свідомості молоді. Організація лекцій, зустрічей та інших виховних заходів за участі ветеранів і ветеранок.

Реалізація даних ініціатив спрямована на досягнення конкретних, вимірюваних результатів. Ці результати можна розділити на короткострокові (до 1 року) та довгострокові (1-3 роки)

Короткострокові результати:

1. Підвищення рівня інформованості ветеранів: ○
2. Створення та функціонування інформаційного порталу для ветеранів з щомісячним охопленням не менше 500 унікальних користувачів.
3. Розширення доступу до психологічної підтримки, зокрема стаціонарної:
4. Сприяння професійному розвитку та працевлаштуванню.
5. Посилення соціальної інтеграції:

Довгострокові результати:

1. Покращення психоемоційного стану ветеранів: Зниження рівня ПТСР серед ветеранів, підвищення рівня задоволеності життям.
2. Підвищення рівня економічної активності: Збільшення рівня зайнятості серед ветеранів громади.
3. Покращення соціальної інтеграції: Зниження рівня соціальної ізоляції ветеранів, збільшення участі ветеранів у громадському житті.
4. Вдосконалення системи підтримки на місцевому рівні: Прийняття оновлених місцевих програм підтримки ветеранів; створення постійно діючого координаційного центру з питань ветеранів.

3.3. Обґрунтування очікуваної соціальної та економічної ефективності запропонованих заходів щодо покращення соціального захисту ветеранів Вараської громади

Покращення соціального захисту ветеранів Вараської громади є важливим управлінським завданням, яке передбачає координацію та контроль діяльності всіх суб'єктів, залучених до реалізації відповідних програм і заходів. У цьому контексті особливого значення набувають такі інструменти, як соціальний діалог, соціальне підприємництво та соціальна відповідальність. Їхнє ефективне застосування у системі соціальної підтримки дозволяє

забезпечити ветеранам належний рівень допомоги, підвищити результативність чинних пілг, гарантій і компенсацій, а також удосконалити механізми впровадження політики соціального захисту.

Застосування зазначених інструментів сприяє формуванню комплексної, сучасної системи соціальної адаптації та психологічної реабілітації ветеранів. Крім того, розвиток соціального партнерства позитивно впливає на зміцнення соціальної єдності в громаді, що своєю чергою зменшує напруженість серед ветеранів, підтримує їхню стійкість та підвищує загальний рівень добробуту.

Для ефективного впровадження моделі активної ветеранської політики важливо не лише використовувати основні інструменти соціального захисту, а й розвивати додаткові організовані та неорганізовані форми підтримки. Серед організованих форм варто виокремити благодійну діяльність та конфесійні ініціативи, спрямовані на допомогу ветеранам.

«Розвиток системи соціального захисту ветеранів тісно пов'язаний із застосуванням інновацій у підходах, методах і формах організації соціального захисту» [17].

У моєму баченні інновації та нововведення є невід'ємним елементом моделі активної політики соціального захисту ветеранів. Переконана, що впроваджені зміни повинні бути спрямовані на підвищення якості та ефективності системи соціального захисту, удосконалення обліку ветеранів, розширення й покращення спектра соціальних послуг і форм підтримки. Застосування інновацій має забезпечувати відчутні позитивні результати, сприяти покращенню добробуту та психологічного стану ветеранів, а також позитивно впливати на розвиток суспільства загалом.

З цією метою Рішенням Вараської міської ради від 27.08.2025 №3003-PP-VIII затверджено Комплексну програму соціальної підтримки Захисників і Захисниць України та членів їх сімей на 2026-2028 роки.

Комплексна програма соціальної підтримки Захисників і Захисниць України та членів їх сімей на 2026-2028 роки (далі – Програма) – це дієвий «живий» механізм цільової підтримки, який забезпечить гнучку, адресну і

своєчасну допомогу Захисникам і Захисницям України та членам їхніх родин, який налаштовується шляхом внесення змін, доповнень заходів та коригуванням обсягів фінансування Програми.

Використання коштів бюджету Вараської МТГ забезпечує незалежність від затримок фінансування державного рівня та змін в законодавчих актах та дає змогу оперативно реагувати на потреби, жителів громади. В рамках Програми забезпечуються співпраця органів та структур, відбувається об'єднання зусиль, створення міжвідомчих механізмів супроводу Захисників та Захисниць України та їхніх родин, залучення громадських організацій та ініціатив. Заходи програми практично посилюють соціальну згуртованість громади. Організація просвітницьких, патріотичних та інтеграційних заходів, сприяють визнанню подвигу Захисників та Захисниць України та подоланню соціальної ізоляції.

Запровадження моделі активної політики соціального захисту у Вараській громаді дасть змогу:

- покращити координацію та взаємодію між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, інститутами громадянського суспільства та бізнесом у процесі формування й реалізації ветеранської політики;
- забезпечити ветеранам доступ до якісних послуг із відновлення фізичного та психологічного здоров'я, включно з санаторно-курортним лікуванням;
- підвищити адресність і ефективність надання грошових компенсацій та пільг;
- розширити можливості ветеранів щодо отримання послуг соціальної адаптації, особистісного розвитку, самозахисту та соціалізації в громаді;
- створити передумови для започаткування ветеранами власної підприємницької діяльності;
- модернізувати та оптимізувати існуючі форми й методи соціального захисту у Вараші, зробивши їх більш дієвими й орієнтованими на потреби людей;

- сформувати позитивний, шанобливий образ ветерана в місцевій спільноті;
- залучати як організовані, так і неформальні форми підтримки, спрямовані на підсилення соціального захисту ветеранів у громаді.

Перехід від застарілих адміністративно-опікунських підходів до партнерських взаємин у сфері соціальних відносин є визначальним напрямом сучасної соціальної політики. Запровадження нових інструментів, інноваційних рішень та управлінських нововведень має забезпечити формування більш гнучкої та адаптивної системи, орієнтованої на підтримання соціальної стабільності й підвищення результативності соціального захисту ветеранів.

Висновки до розділу 3

У розділі визначено та обґрунтовано шляхи удосконалення публічного регулювання соціального захисту ветеранів війни на рівні територіальних громад, зокрема на прикладі Вараської міської територіальної громади. Аналіз показав, що сучасні виклики воєнного та післявоєнного періоду потребують глибокої трансформації існуючих підходів до нормативно-правового регулювання, фінансово-економічного забезпечення, організації надання соціальних послуг та оцінки результативності політики підтримки ветеранів.

По-перше, удосконалення нормативно-правового забезпечення вимагає системного перегляду законодавства у сфері ветеранської політики. Стратегія ветеранської політики на період до 2030 року та проєкт Кодексу законів про Захисників і Захисниць державності закладають сучасну модель партнерської взаємодії держави та ветерана, орієнтовану на індивідуальні потреби, доступність послуг, цифровізацію процедур і реінтеграцію в цивільне життя. Перехід від фрагментарної системи пільг до моделі адресних, персоналізованих сервісів є ключовою умовою ефективності майбутніх реформ.

По-друге, фінансово-економічний аспект реформування полягає у переході від витрат, орієнтованих на утримання, до інвестицій у розвиток

людського потенціалу ветеранів. Особливу увагу приділено ролі місцевих бюджетів, які, як у випадку Вараської громади, забезпечують оперативність реагування, незалежність від державних затримок фінансування та гнучкість у реалізації цільових програм підтримки. Важливою умовою є впровадження механізмів оцінки ефективності витрат — за рівнем задоволеності, доступності послуг та реальними змінами у якості життя ветеранів.

По-третє, на рівні громади необхідним є розроблення сучасної моделі системи соціальних послуг для ветеранів, що включає доступ до медичної та психологічної допомоги, професійної адаптації, соціальної інтеграції, житлової підтримки, а також розвиток спроможності місцевого самоврядування у сфері адміністрування ветеранської політики. Досвід Вараської громади демонструє важливість стратегічного планування та включення питань ветеранської підтримки у ключові документи розвитку — Стратегію громади, Програму економічного і соціального розвитку, цільові програми підтримки Захисників і Захисниць України.

По-четверте, особливу увагу приділено інноваціям і нововведенням у сфері соціального захисту. Вони розглядаються як необхідний елемент моделі активної політики, що підвищує якість обліку ветеранів, оптимізує процеси надання послуг, сприяє впровадженню цифрових рішень, створює умови для прозорості та зменшення адміністративного навантаження. Вараська громада, ухваливши Комплексну програму соціальної підтримки на 2026–2028 роки, фактично впроваджує «живий» механізм адресної підтримки, який може оновлюватися відповідно до реальних потреб громади та її ветеранів.

По-п'яте, доведено, що ефективність політики соціального захисту ветеранів залежить від партнерства між державними інституціями, місцевою владою, громадськими організаціями, бізнесом та ветеранською спільнотою. Соціальний діалог, соціальна відповідальність та соціальне підприємництво створюють умови для розширення спектра послуг, розвитку інклюзивних практик, формування позитивного суспільного образу ветерана та зміцнення соціальної згуртованості громади.

Загалом результати дослідження показують, що модернізація системи соціального захисту ветеранів на рівні громади неможлива без комплексного підходу, який поєднує нормативно-правові реформи, фінансову децентралізацію, розвиток локальних сервісів, цифрові інструменти, активну участь громади та впровадження моделі партнерської взаємодії між усіма суб'єктами політики. Вараська громада демонструє потенціал до формування сучасної, адаптивної та ефективної системи підтримки ветеранів, що відповідає європейським принципам соціальної політики та національним стратегічним пріоритетам.

ВИСНОВКИ

У межах виконаного дослідження за темою «Вдосконалення публічного регулювання сфери соціального захисту ветеранів війни в громадах України (на прикладі Вараської територіальної громади Вараського району Рівненської області» здійснено комплексний аналіз теоретичних, нормативно-правових, організаційних та практичних засад публічного регулювання соціального захисту ветеранів війни на рівні територіальної громади, що дало змогу сформулювати низку науково обґрунтованих висновків і рекомендацій.

По-перше, проаналізовано законодавчу та інституційну базу формування та реалізації державної політики у сфері соціального захисту ветеранів. Дослідження показало, що соціальний захист ветеранів війни в Україні постає як комплексна та багаторівнева складова публічної політики, що інтегрує конституційні принципи соціальної держави, норми спеціального ветеранського законодавства та сучасні концепції публічного управління. Чинна законодавча база охоплює комплекс заходів, пільг і гарантій, спрямованих на забезпечення повернення ветеранів до цивільного життя, їхню медичну, психологічну та соціальну реабілітацію, а також на належне вшанування служби та внеску ветеранів у забезпечення обороноздатності держави. Одночасно встановлено, що модернізація системи соціального захисту ветеранів в Україні є об'єктивною необхідністю, зумовленою масштабами збройної агресії, зростанням чисельності осіб зі статусом учасника бойових дій та актуалізацією потреби їх повноцінної реінтеграції у цивільне життя. Аналіз теоретичних підходів і чинного законодавства засвідчив перехід від моделі, орієнтованої переважно на надання пільг, до людиноцентричної моделі соціальних послуг, що передбачає індивідуалізований підхід, комплексність підтримки, інтеграцію соціальних, медичних, психологічних та освітніх сервісів.

По-друге, дослідження практики Вараської міської територіальної громади дало змогу визначити як сильні сторони системи соціального захисту ветеранів (наявність стратегічних програм, фінансова спроможність громади,

міжінституційна взаємодія, інфраструктурні можливості), так і ключові проблеми, що стримують ефективність реалізації політики. Серед них: фрагментарність інформаційних потоків, недостатній розвиток психологічної та реабілітаційної підтримки, потреба у вдосконаленні механізмів соціального супроводу, кадрові та організаційні виклики, обумовлені умовами воєнного стану.

Окреслено, що соціальна підтримка військовослужбовців та учасників бойових дій на рівні територіальної громади включає комплекс заходів для забезпечення добробуту цієї соціальної групи. В наш час важливість розробки та реалізації програм соціальної підтримки ветеранів є більшою, ніж будь-коли, особливо враховуючи збільшену кількість осіб, які вступили до Збройних Сил України після повномасштабного вторгнення та активних бойових дій на території країни. Важливо також розуміти, що війна створює травматичний досвід як у фізичному, так і у психологічному плані. Аналіз місцевих цільових програм показав, що соціальний захисту ветеранів у Вараській громаді включає: фізична та матеріальні підтримка, реабілітацію, психологічну допомогу та підтримку, соціальну інтеграцію, соціальні виплати, співпрацю з громадськими організаціями.

Моніторинг виконання стратегічних документів громади продемонстрував часткове досягнення визначених цілей, що водночас підтверджує потенціал громади до подальшого розвитку й адаптації.

По-третє, на основі системного аналізу розроблено комплекс науково обґрунтованих напрямів удосконалення публічного регулювання соціального захисту ветеранів на рівні громади. Запропонована модель передбачає поєднання інституційних, управлінських та сервісних інновацій і включає: оптимізацію нормативно-правової бази, забезпечення фінансової стабільності місцевих програм, впровадження індивідуальних маршрутів підтримки ветеранів, розвиток медичних та психосоціальних послуг, підсилення міжвідомчої координації, удосконалення цифрових інструментів

адміністрування, розширення можливостей професійної та економічної реінтеграції.

По-четверте, обґрунтовано соціальну й економічну ефективність запропонованих заходів. Реалізація моделі активної політики соціального захисту сприятиме підвищенню якості життя ветеранів, зміцненню соціальної згуртованості громади, зменшенню соціальних ризиків, посиленню людського капіталу, а також економічній активності та інвестиційній привабливості громади. У довгостроковій перспективі це створює підґрунтя для забезпечення сталого розвитку як Вараської громади, так і держави загалом.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що ефективна система соціального захисту ветеранів на рівні територіальної громади передбачає поєднання національної політики та локальної ініціативи, формування партнерської взаємодії між державними інституціями, органами місцевого самоврядування, громадським сектором і бізнесом. Вараська громада має вагомий потенціал для впровадження сучасної людиноцентричної моделі підтримки ветеранів, що відповідає європейським принципам публічного управління, національним стратегічним пріоритетам та потребам повоєнного відновлення України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Український ветеранський фонд. Соціологічне опитування. «Потреби ветеранів – 2023». URL: https://veteranfund.com.ua/wpcontent/uploads/2023/11/Potreby_veteraniv_2023.pdf
2. Prosto «Підтримка доступності послуг в Україні». Дослідження підходів до надання публічних послуг для ветеранів: тенденції державної політики, перелік та моделі надання послуг через цнап. PROSTO. URL: https://prosto.in.ua/documents/824/PROSTO_Study_Services%20for%20Veterans_Jan%202024.pdf
3. Veteran Hub. Шлях ветеранів та ветеранок. Veteran Hub. URL: <https://veteranhub.com.ua/shlyah-veterana>.
4. Аналітична інформація за даними Міністерства у справах ветеранів України. Інтерв'ю РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/skilki-veteraniv-mozhe-butu-ukrayini-pislya-1697207276.html>
5. Аналітична та статистична інформація. Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/68>
6. Бражко О. В. Модернізація національної системи України соціального захисту населення в період воєнного стану // Публічне управління і адміністрування в Україні. 2022. № 31. С.31–34. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2022/31-2022/5.pdf>
7. Василенко Л., Лавренюк В., Мокрій Ю. Біла книга «Аналіз системи державної підтримки ветеранів та їх сімей в Україні». ГО "Юрид. Сот.", 2018. 105с. URL: <https://legal100.org.ua/wp-content/uploads/2019/06/Bilaknygalegal100.pdf>
8. Взаємодія представників органів влади та місцевого самоврядування з ветеранами / ветеранками. Без бар'єрів. URL: https://bf.in.ua/combat_exp/vzaiemodiia-predstavnykiv-orhaniv-vlady-ta-mistsevoho-samovriaduvannia-z-veteranamy-veterankamy/
9. Головна - Принцип. Принцип. URL: <https://www.pryncyp.com>

10. Головна - Юридична Сотня. Юридична Сотня - Юридична сотня – громадська організація, яка надає правову допомогу учасникам російсько-української війни та їхнім родинам. URL: <https://legal100.org.ua>

11. Гордієнко Є. П. Світовий досвід формування та реалізації політики соціального захисту учасників бойових дій. Вісник НАДУ. Серія «державне управління». 2020. С. 86–94.

12. Гураль В.С. Ветеранські організації як суб'єкти соціальної політики. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціальні та психологічні науки». 2018. № 12. С. 25–32.

13. Гусак Н.М. Роль ветеранських організацій у соціальній адаптації ветеранів війни. Вісник Львівського університету. Серія «Соціологічні студії». 2020. № 2. С. 85–92.

14. Державні сайти України. URL: <https://mva.gov.ua/ua>

15. Дослідження підходів до надання публічних послуг для ветеранів: тенденції державної політики, перелік та моделі надання послуг через ЦНАП. URL: https://www.polaris.org.ua/documents/library/366/PROSTO_Study_Services_for_Veterans_Jan_2024.pdf

16. Є-Ветеран // Державні сайти України. URL: <https://eveteran.gov.ua>

17. Жадан О. В. Людський чинник реалізації державної політики розвитку інноваційної економіки. Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2020. Вип. 1 (68). С. 92–99.

18. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 31.10.2025року №4510-IX
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97%D0%B2%D1%80/ed20250830#Text>

19. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015р. № 389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

20. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.10.1991р. № 2011-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>

21. Закон України «Про соціальні послуги»: від 19.01.2003 р. №966-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

22. Закон України «Про цільові програми» № 1621-Іу від 18.03.2004р. Відомості Верховної Ради, 2004р. №25 ст.352. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text>

23. Закон України від 06.10.2005р. № 2961-IV Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text> (дата звернення: 03.10.2024).

24. Закон України від 24.03.2022 р № 4000-IX Про внесення змін до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>.

25. Закон України Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993р № 3551-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>

26. Кондратенко О. О. Міжнародний досвід щодо забезпечення державою соціальної захищеності ветеранів війни. Державне управління, держава та регіони. 2018. Т.61, №1. С.103–104. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2018/20.pdf.

27. Конституція України. Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

28. Ломоносова Н., Хелашвілі А., Назаренко Ю. Дослідження: Соціальні послуги для ветеранів та ветеранок у громадах: виклики та потреби. Cedoss. URL: <https://cedos.org.ua/researches/soczialni-poslugy-dlya-veteraniv-taveteranok-u-gromadah-vyklyky-ta-potreby/>.

29. М-во у справах ветеранів України. Керівництво Мінветеранів та очільники ОВА обговорили нагальні питання реалізації державної ветеранської політики. Урядовий портал. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/news/kerivnyctstvominveteraniv-ta-ochilnyky-ova-obhovoryly-nahalni-pytannia-realizatsii-derzhavnoiveteranskoi-polityky>.

30. Методичні рекомендації для місцевих громад щодо збереження і вшанування пам'яті учасників, жертв і подій російсько-української війни. УІНП. 2024р. URL: <https://surl.li/lwlcrf>

31. Міністерство у справах ветеранів. Державні сайти України. URL: <https://mva.gov.ua/ua>

32. Москаленко В. В. Сутність соціального захисту та його місце в політиці соціальної держави. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7b7383f3-3a98-4e59-9dfe-642be43d96ee/content>.

33. Наказ «Про утворення бюджетної установи «Український ветеранський фонд». Міністерство у справах ветеранів. – 2021. URL: <https://mva.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/%D0%BDD%D0%B4.pdf>.

34. Наказ Міністерства соціальної політики. Державний стандарт соціальної адаптації. – 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/z05-15#Text> (дата звернення: 09.11.2023).

35. ООН Міграція М. Соціальна реінтеграція ветеранів в Україні з акцентом на інклюзивність ветеранів як вразливої категорії населення і роль, яку ветеранські організації можуть відігравати у забезпеченні інклюзивності. 2023. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/2024-01/veterans-social_reintegration_ukr.pdf.

36. Офіційний веб-портал Парламенту України. //Державні сайти України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/188691.html>

37. Перехід з військової кар'єри до цивільної буде урегульовано законодавчо, – Юлія Лапутіна. Міністерство у справах ветеранів війни України. URL: <https://mva.gov.ua/presenter/category/86-novini/perehid-z-vijskovoyi-karyeri-do-civilnoyi-bude-uregulovano-zakonodavcho-yuliya-laputina>

38. Постанова Кабінету Міністрів від 19.06.2023 р. № 652 «Про реалізацію експериментального проекту щодо запровадження інституту

помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя». Верховна Рада України. – 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/652-2023-п#Text>

39. Постанова Кабінету Міністрів від 3 березня 2020 р. № 203 «Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які виконували бойове (службове) завдання із захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України в умовах безпосереднього зіткнення та вогневого контакту з військовими формуваннями інших держав і незаконними збройними формуваннями». Верховна Рада України. – 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203-2020-%D0%BF#Text>

40. Постанова Кабінету Міністрів України від від 27 грудня 2018р. № 1175 Деякі питання Міністерства у справах ветеранів// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2018-%D0%BF#Text>

41. Потрет ветерана російсько-української війни 2014-2022 рр./ Український ветеранський фонд/ Катерина Спіріна, Владислава Зновяк, Юлія Кіріллова, Руслана Величко-Трифонюк, Денис Губашов, Texty.org.ua URL: https://veteranfund.com.ua/opportunity/portret_veterana/

42. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових гарантій соціального захисту ветеранів війни. Порівняльна Табл. до проекту Закону України. URL: https://mva.gov.ua/storage/app/sites/1/uploadedfiles/порівн_до_ЗУ_пос_соц_за_82_x_BB.doc

43. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2025 рік: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 131-р від 31.01.2025 //Урядовий портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/131-2025-п#n14>

44. Проєкт USAID «ГОВЕРЛА». Соціальна згуртованість. Чому це важливо для громади. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15453>

45. Проєкт Кодексу законів про Захисників і Захисниць державності та незалежності України. Міністерство у справах ветеранів України. URL:

<https://mva.gov.ua/gromadskosti/category/91-gromadskisti/proekt-kodeksu-zakoniv-pro-zahisnikiv-i-zahisnits-derzhavnosti-ta-nezalezhnosti-ukraini>

46. Р. В. Власенко, І. В. Гуцук, Я. А. Жаліло, Ю. Б. Каплан, О. П. Коваль, О. А. Корнієвський, О. А. Малиновська, О. Ю. Михайлова, В. І. Павленко, Д. А. Прокопій, Л. Д. Яценко; за наук. ред. Я. А. Жаліла: Державна політика щодо ветеранів війни : аналіт. доп. /. – Київ : НІСД, 2025. – 118с.

<https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2025.04>

47. Рішення Вараської міської ради 07.06.2023р. № 1937-PP-VIII «Про затвердження Комплексної програми соціальної підтримки Захисників і Захисниць України та членів їх сімей на 2023-2025 роки» URL: <https://doc.varash-rada.gov.ua/component/documents/20756:rr1937-2023>

48. Рішення Вараської міської ради від 27.08.2025р. № 3002-PP-VIII «Про внесення змін до Комплексної програми соціальної підтримки Захисників і Захисниць України та членів їх сімей на 2023-2025 роки». URL: <https://sed.varashmtg.gov.ua:8077/?IDAPL=3D6732F236805413E0630500A8C0E3B6>

49. Рішення Вараської міської ради від 25.10.2023р. № 2103-PP-VIII «Про затвердження Програми соціальної допомоги та підтримки мешканців на 2024-2026 роки». URL: <https://doc.varashrada.gov.ua/component/documents/21726:rr2103-2023>

50. Рішення Вараської міської ради від 29.10.2023 р. № 3086-PP-VIII «Про внесення змін до Програми соціальної допомоги та підтримки мешканців на 2024-2026 роки». URL: <https://sed.varashmtg.gov.ua:8077/?IDAPL=424CE9EE00AD51C1E0630500A8C0B96E>

51. Рішення міської ради №1618-PP-VIII від 09.09.2022 р «Про затвердження довгострокової програми — Стратегія розвитку Вараської міської територіальної громади на період до 2027 року». URL: <https://doc.varash-rada.gov.ua/component/documents/18885:rr1618-2022>

52. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1209-р від 30.11.2023р. «Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках». URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-p#n1217>.

53. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2024 р. № 1350-р «Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-2024-%D1%80#Text>

54. Розпорядження Кабінету Міністрів України від від 29 листопада 2024 р. № 1209-р «Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-%D1%80#Text>

55. Семигіна Т. В., Столярик О. Ю. «Забудуть вас, як афганців»: оцінка Системи соціальної підтримки ветеранів російсько-української війни. Соціальна робота та освіта. 2023. Т.10, №4. С.503–518. URL:<https://journals.uran.ua/swe/article/view/296688>.

56. Соціальна підтримка ветеранів російсько-української війни та їх сімей у воєнний та післявоєнний період / Г. Слозанська та ін. Соціальна робота та освіта. 2023. Т.10, №1. С.47–62. URL: <https://journals.uran.ua/swe/article/view/281308>.

57. Соціальні послуги для ветеранів та ветеранок у громадах: виклики та потреби | Cedoss. URL: <https://cedos.org.ua/researches/soczialni-poslugy-dlya-veteraniv-ta-veteranok-u-gromadah-vyklyky-ta-potreby>

58. Стратегія ветеранської політики на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2024 р. № 1209-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024%D1%80#Text>.

59. Стратегія розвитку Вараської міської територіальної громади, URL: <https://varashmtg.gov.ua/index.php/hromada/stratehiia-rozvytku-2027>

60. Український ветеранський фонд. Потреби ветеранів. URL: <https://veteranfund.com.ua/analytics/opituvanna-6-12-02-2023/>

61. Український ветеранський фонд. Роль держави у соціальній реінтеграції ветеранів та ветеранок. URL: <https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2024/10/Rol-derzhavy-u-sotsialniy-reintehratsii-veteraniv-i-veteranok.pdf>

62. Уряд запустив стратегічний проєкт Мінветеранів переходу від військової служби до цивільного життя. Міністерство у справах ветеранів України. URL: <https://mva.gov.ua/ua/news/uryad-zapustiv-strategichnij-proyektminveteraniv-perehodu-vid-vijskovoyi-sluzhbi-do-civilnogo-zhittya>.

63. Functional Organization Manual. Description of Organization structure, missions, functions, task, and authorities. URL: <https://www.va.gov/FOM-5-FinalJuly-2019.pdf>

64. One stop shop for veteran entrepreneurship, 2018. Learn more About Us. URL: <http://veteranentrepreneurship.org/> (дата звернення: 01.12.2024).

65. Tereshchenko D.A., Kruhlov V.V. Public-private partnership as tool for developing regional labor potential. Nauka innov. 2019, 15(6). 5–13. Scopus. URL: [http://scinn.org.ua/en/archive/15\(6\)/15\(6\)01](http://scinn.org.ua/en/archive/15(6)/15(6)01).

66. Veteran HUB Praktyka. URL: <https://praktyka.veteranhub.com.ua>.

67. Veteran Reintegration Program // US Department of Veterans Affairs. URL: <https://www.va.gov>

68. Veterans' Employment and Training Service // US Department of Labor URL: <https://www.dol.gov/agencies/vets/about/advisorycommittee>